

Mak
Nongan Hiyan Mak Iratuluwiy
English: Mark
Tok Pisin: Mak
Nongan Imu

Nongan imu para puk iye—*Nongan Hiyan Mak Iratuluwiy*—ara ipa toro, “Iye ara nongan hiyan ta Yesu Kristus, Noru Ngindrai Kamai.” (1:1) Iripo nondriya puk iye, ara Mak iratuluwiy tehe Yesu ara ndramat hamou mepo pwoke tan namandran iya, pe ilahiy para kimbusi mbulen masih handra-handra. Itiyaniy tehe Yesu ihinuwani hu ndramat iya nongnan pwokeyan pe tahakulan, pe irasses hu payit huyau iya pwoke tan, pe ngara kitali hu pakut mwomwan tahu ndramat. Yesu ara ipohowe ngalan mbukenan tehe toro: “Noru Ndramat”. Pe yiy ipwai tehe isa kol pwan, ara para kiyki mwoiwan para kikonuh hu ndramat soyon iya (10:45).

Mak itiyani nongan soyon, iya mbulya Yesu, hapeko kinwong soyon pwi, kinna hu nongan Yesu iwong iya aliy para kihinuwani hu ndramat, ara pwi. Mamu, Mak itiyani titiye para mbulya Yohanes Ndramat para Paptais, pe titiye ta Yohanes isumuluwani Yesu, pe titiye ta Sinai pakipakarawani Yesu. Iyamulan itiyaniy tehe Yesu koyun isikirani hu ndramat mepo huro kuni nopwaran handra-handra, pe isopwat hu, pe itiyani nongnan iya kili hu. Mamu, hu ndramira

Yesu, ara hukowu iya ndroiya hu melit Yesu iro mbusiy. Hapeko huro po lohongai kili yiy tahape-tahape.

Pe Mak itiyani titiye tehe hu ndramat hayah ara huhungasi Yesu, pe huiki nopwaran namandran iya, iya kili yiy. Pe iya hapwen para puk **Nongan Hiyan Mak Iratuluwiy**, ara itiyani titiye ta Yesu imat pe itine paiwe.

Yohanes Ndramat para Paptais,* ara iramwaniyani saya Yesu

¹ Aro ara ndroiya nongan hiyan ta Yesu Kristus, noru Ngindrai.

² Poropet Yisayah kinratuluwiy pwen, ipa toro: “Anime, yo andre kupwandrisa ndramat para sapiya nongno kiho mu kili wou, pe andre kiramwaniyani meresayam.

³ Ngasa mbulukoyu hamou itayoh iyau kol ndrohoyin, ipa, ‘Kiramwaniyani saya Yapan, pe kasani meresayan kiro mwonen.’ ”

⁴ Pwen pe Yohanes Ndramat para Paptais, isa pe iro sumuluwani hu ndramat iyapwen te kol ndrohoyin, pe iro pohowe nongan para hu ndramat karapaiwani ndriyahu, pe kawiri paptais para Ngindrai kitali hu pakut mwomwan tahu.

⁵ Hu ndramat masih para Yerusalem iyasura hu ndramat para kol hakol-hakol nondriya kol

---

* **1:** “paptais” iya nongna kol tahu Krik, ara ipa “sumuluwani.” Pwen ngala ndramat aro, “Yohanes Ndramat para Paptais”, ara iyanganey tehe yiy ndramat hamou ngara kisumuluwani hu ndramat kiya ndran.

namandran hape Yutiya ara huya kili Yohanes. Pe huya pohopoh iya hu pakut mwomwan tahu iya ngawan, pwen isumuluwani hu iya Ndran Yortan.

⁶ Yohanes, ara koiwen husoruwei iyau yomu kamel, pe kondrei irakayani kundrayin, ara humangsaniy iyau kapilo mbulmwakau. Pe ngara kiyan hu kaspou pe kunan para yangiy.

⁷ Pe iye, ara nongnan: “Ndramat hamou mepo nakisa kamulan, ara pwoke tan pwokeyan pe iho hin kili yo. Yo kunlahiy para kutukuruhu, pe kulombuli malkeye hatna pwelekan pwi.

⁸ Yo urupo sumuluwani wawu iya ndran, hapeko yiy, ara andre kisumuluwani wawu kiya Mwoiwan Haiyan.”

Yohanes isumuluwani Yesu pe Sinai pakipakarawani Yesu

⁹ Lang sih aro, Yesu ipwen te Nasaret, kol hakol ita nondriya kol namandran hape Kaliliyy, pe isa kili Yohanes. Pwen Yohanes isumuluwani Yesu iya Ndran Yortan.

¹⁰ Yesu itine iro ndran iropo isa paingan, pe hape pwi ko, inime yang ite, pe Mwoiwa Ngindrai isa pwan kili yiy tehe nombuwe pai hamou.

¹¹ Pwen ngasa mbulukoyu hamou iyau kol paingan yang isa, pe ipa, “Wou ara Noru, pe ndriyo imbuluhi wou. Yo upwes satam naman-dran iya.”

¹² Indrou pwi, Mwoiwa Ngindrai ipwandrisa Yesu iya kol ndrohoyin.

¹³ Iya iyen aliy iya matne lang mahaangui, pe nondriya lang mahaangui ara, Sinai isa pe

pakipakarawani yiy. Yesu iro aliy iyasura hu kan puyap, pe hu angelou husa pe husopwat yiy.

Yesu iyoh ndramiran hu hayah

¹⁴ Iyamulan para Yohanes iya nondriya kou, Yesu iya nondriya kol namandran hape Kaliliyy pe ipohowe nongan hiyan ta Ngindrai.

¹⁵ Ipwai, ipa, “Lang kintayah pwen, pe lenge king ta wawu, Ngindrai, ara kinsa pakeh. Wawu karapaiwani kultuwayi wawu, pe lohonga wawu kipwotisingi nongan hiyan.”

¹⁶ Pwen porosih aro, Yesu iropo iya pwaki Ndran Makaiye Kaliliyy, pe inime Simon iyapolo nalin Antruw. Hilro piye kahu iya nondriya ndran makaiye Kaliliyy, paratesah, hilu, ara ndramat para poya ni.

¹⁷ Pwen Yesu ipwai iya kili hilu, ipa, “Walu kasa koho ndruwo, pe andre kuhunuwani walu para alkarayah ndramat para poya ndramat.”

¹⁸ Indrou pwi ko, hilu tali kahu ta hilu pe hilu ho ndruwa Yesu.

¹⁹ Yesu iropo iya hangoh hape, pe inime NdraSepetiy malmou, Yamis pe nalin Yohanes. Hiluro nondriya ndroi hakou, pe hiluro soro hu kahu tahu.

²⁰ Indrou pwi ko, iyoh hilu pe hilu tali tama hilu, Sepetiy. Tama hilu, iyapolo ndramiran hu para poya mbulyan, ara huro ndron nondriya ndroi, pe hilu ho ndruwa Yesu.

Yesu irasses payit hamou iya mawen

²¹ Pe huya kol hakol ngawan ngalan Kaper-nawum. Iro mwonen lang Sapat[†] isarayah, Yesu iya nondriya yumwa mbultere tahu Yuta iro ara, pe iro hinuwani hu ndramat.

²² Hu ndramat ariya, ara huro lohonge ndrit iya nongnan mepo iro hinuwani hu iya aliy, paratesah, kinwong tehe hamou ndramat para hinuwani nongan para pwahanou tahu pwi, hapeko iro wong, ara tehe ndramat mepo nongnan nopwaran.

²³ Indrou pwi, ndramat hamou iro nondriya yumwa mbultere tahu Yuta, ara payit iro ndritan, pe iwayeh ipa,

²⁴ “Yesu para Nasaret! Wou nasahaye yowu? Wou asa para apwalngani yowu, ndre? Yo ara upahasani wou hiyeh—wou ara Ndramat Haiyan ata Ngindrai!”

²⁵ Pe Yesu ipalngai ana payit, ipa, “Amun opu! Pe atali yiy asa ngawan!”

²⁶ Pe payit ileleyani ndramat ara, pe iwayeh pwokeyan iya, pwen itali yiy.

²⁷ Pwen hu ndramat masih huro lohonge ndrit, pe hamou iro pwai iya kili hamou, huro pa, “Aripo tesah? Hinonou handra howen ara—iyapolo pwoke nopwaran! Ndramat ara ipwandrandrahani hu payit i, pe huhilingi nongnan.”

²⁸ Pwen pe nola Yesu, ara ingau, pe hape pwi ko, isilihi kol masih ita nondriya kol namandran hape Kaliliyy.

Yesu isopwoyani hu ndramat soyon

[†] **1:21:** Sapat ara lang andrtoyoh para ngohongoh; Eng: Sabbath; TP: Sabat

29 Iro mwonen hutali yumwa mbultere tahu Yuta husa ngawan, hurukai huya sura Yamis hilu Yohanes huya seu ta Simon hilu Antruw.

30 Huya pe nossu Simon imwa, pe mandran ingandrah pe iye pwan. Yesu iya pe hutiye ndraingan.

31 Pwen Yesu iya, pe imbultuwe niman, pe isoli yiy itine. Pwen pe mandran mepo iro ngandrah, ara itali yiy. Pwen itine pe ipo mbulyan.

Yesu isopwayani hu ndramat soyon iya huya hiyan

32 Kol kinpiyah pwen, pe paramwandrai kinna lai, pwen pe huwiri hu ndramat masih humwa, pe hu ndramat masih mepo hu payit huro ndri-tahu, ara husa kili Yesu.

33 Hu ndramat masih para kol aro, husa wule huro pohomara karam.

34 Yesu isopwoyani mwamwa handra-handra tahu ndramat soyon iya, pe irasses hu payit soyon iya, huya mawen. Hapeko Yesu isiyi poho hu payit para hu mbuna kawong, paratesah, hupa-hasani yiy hiyeh.

Yesu iya tohun iya kol hape lohowayin

35 Makohuping para lang sih, pe kol imbun-gahiy, Yesu itine pe iyau iya kol hape imanun mepo ndramat aliy pwi; pwen iya pe iro tohun.

36 Pwen Simon iyasura yowen hu ara huya ten yiy.

37 Pwen hukahi Yesu pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Hu ndramat masih huropo ten wou.”

38 Yesu ipwai imui iya kili hu, ipa, “Worou tukaya hu kol hayah mendreheh pakeh, para

kuya tiyani nongan kiya kili hu yi. Ndroiyin ara ko, usa iya aliy.”

³⁹ Pwen iya kol namandran hape Kaliliyy masih, pe iro pohowe nongan iya nondriya hu yumwa mbultere tahu Yuta, pe iro rasses hu payit huyau.

Yesu isopwayani ndramat hamou mwamwa kawa iro kili yiy

⁴⁰ Pwen ndramat hamou mepo mwamwa kawa‡ iro mandrakuyun, ara isa pe itukuruhu iya mbulmara Yesu, pe ipa, “Kapa welem kiso, alahiy para ambusi yo kurayah howen kiya mbulmara Ngindrai.”

⁴¹ Yesu ara, koyun isikirani yiy, pe niman iyah iya, pe iyahatek iyatan, pe ipa, “Wele iso. Arayah howen.”

⁴² Indrou pwi ko, mwamwa kawa itali yiy, pe mandran iya howen.

⁴³ Pwen Yesu ipwandrisa yiy iyau, pe ip-watisingiy pwokeyan iya kili yiy ipa,

⁴⁴ “Mbuna aranenese kiya kili hamou iya tesah kinsarayah kili wou. Hapeko aya yingani wou aya kili pris, para kitimwi yukyuk mepo Mose kinpwandrandrahaney para arayah howen kiya mbulmara Ngindrai. Pe andre kirayah tehe tiyeyam kiya kili hu pris.”

⁴⁵ Hapeko pwi; ndramat ara itiyani titiye aro pe ingau iya ngawan iya marakol masih. Pwen tehen toro ko pe Yesu kinlahiy kinna kol ngawan mbulmara hu ndramat pwi. Yiy iro ndron kol

---

‡ 1:40: Eng: leprosy; TP: sik lepra

mawen mepo ndramat aliy pwi, hapeko hu ndramat huyau kol masih kene, pe ngara hu kasa kili yiy.

2

Yesu isopwayani ndramat hamou mandran imat

¹ Lang hayah iyamulan, Yesu imui iya Kapernawum, pe nongan ingau tehe Yesu kinmui kinsa wum.

² Pwen ndramat hitun husa wule, pe nondriya seu iyapolo pohokaram kene, ara masih ipep topwei tahu ndramat. Pe Yesu iro tiyani nongnan iya kili hu.

³ Pwen hu ndramat hayah husa kili Yesu, iyapolo hu mahaamou mepo huhuri ndramat hamou mandran imat.

⁴ Pe wum indrap tahu ndramat, pe hu kanlahiy para kahari ndramat ara, kisa pakeh kili Yesu pwi. Pwen pe huhuri yiy iya payandroha wum, pe hurambuskehe payandroha wum hape, pe huyuwani yiy ma nokun iya pwan mbulmara Yesu.

⁵ Pwen Yesu inime lohongahu ndrision, pe ipwai iya kili ndramat mepo mandran imat ara, ipa, “Noru, kuntali hu pakut mwomwan atam.”

⁶ Hu ndramat hayah para hinuwani nongan para pwahanou huompwan ara, pe huro lohonge soyon iro ndrinyahu, hupa,

⁷ “Tehe tapeh ndramat aro iwong tehe tora? Yiy ipwasisiman ana Ngindrai, ndre? Ngindrai hamou opu ara ilahiy para kitali hu pakut mwomwan.”

8 Indrou pwi ko, Yesu ara mwoiwan kinpahasani tesah mepo huro lohonganiny iya ndriyahu, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Paratapeh pe wawu tora lohongani hu melit aro kene ita ndriya wawu?”

9 Sehe nongan, ara waison para kupwai kiya kili ndramat sangin imat? Ara waison para kupa, ‘Kuntali hu pakut mwomwan tam,’ ndre kupa, ‘Atine, awiri nokum pe arakai?’

10 Hapeko yo unamilyi para wawu kapahasaniy tehe Noru Ndramat, ara pwoke nopwaran iripo kili yiy iripo kol pwan para kitali hu pakut mwomwan. ” Pwen ipwai iya kili ndramat mandran imat ara, ipa,

11 “Yo upwai isa kili wou, atine, awiri nokum, pe ayau aya suwem.”

12 Pwen itine, iwiri nokun, pe iyau iya mawen mbulmarahu masih. Pwen hu ndramat masih mwoiwahu ihin, pe huhuri ngala Ngindrai, hupa, “Yowu ara konoho nime memelit tehen toro pwi.”

Yesu iyoh Lepi

13 Porosih aro, Yesu iyau imui iya poholeng para Ndran Makaiye Kaliliyy, pe hu ndramat hitun iya husa kili yiy pe iro hinuwani hu.

14 Pwen iro tokai iya pe inime ndramat hamou ngalan Lepi NdraAlpeyus. Yiy iro mipwan ndrohonoku poya takis, pe Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Asa, oho ndruwo.” Pwen pe Lepi itine pe iho ndruwan.

15 Iyamulan hape, Yesu iro namnam iya suwe Lepi. Pe hu ndramat para poya takis soyon,

iyapolo hu ndramat soyon pakut tahu mwomwan, ara huro namnam iyasura Yesu pe ndramilan hu. Hu ndramat soyon tehen ara, ngara hu koho ndruwan.

¹⁶ Pwen hu ndramira Parisiy hayah para hinuwani nongan para pwahanou, ara hunimei tehe Yesu iro namnam iyapolo hu ndramat pakut tahu mwomwan, pe hu ndramat para poya takis. Pe hupwai iya kili hu ndramira Yesu, ara hupa, “Paratesah pe Yesu ita namnam iyasura hu ndramat para poya takis, pe hu ndramat pakut tahu mwomwan?”

¹⁷ Yesu ihilingi hu, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Hu ndramat mwanyehu hiyan, ara andre hu kannanime hu ndrokta pwi. Hapeko hu ndramat humwa, kopu andre hu kaya nime ndrokta. Yo kunsu para kuyoh hu ndramat hu mwonen pwi, hapeko usa, ara para kuyoh hu ndramat mepo pakut tahu mwomwan.”

Husok Yesu iya lohongai para kayuh anandrinai

¹⁸ Nondriya hu lang ara, hu ndramira Yohanes, pe hu ndramira hu Parisiy, ara huyuh anandrinai. Pe hu ndramat hayah husa, pe hupwai iya kili Yesu, hupa, “Paratapeh hu ndramira Yohanes, pe hu ndramira hu Parisiy, ara hutora yuh anandrinai, hapeko hu ndramiram, ara hu konho yuh anandrinai pwi.”

¹⁹ Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Kapa ndramat hamou nakipo kowase yesou, tehen tapeh andre yowen hu kayuh anandrinai ma iro ndron kili hu? Pwi yoh! Yihu kanlahiy para kayuh anandrinai pwi, paratesah, iro ndron kili hu.

²⁰ Hapeko lang itapo isa andre hu kawiri mbukena kowase yesou, ara kiya mawen kili hu, pe andre kinto kili yowen hu pwi. Pwen kiro mwonen lang ara, andre yowen hu kayuh anandrinai.

²¹ Ndramat hamou kinho sorowe koyau hasai howen, pe kirapairaniy kiyasura koyau saken, ara pwi. Kapa tehen tora, koyau hasai howen ara, andre kindrohombwiri koyau saken, pe kiya mwomwan masih.

²² Pe ndramat hamou kinho songorani wain howen kiya nondriya pwisi wain saken, ara pwi. Kapa tehen tora, pwen wain howen andre mbusi hu pwisi wain saken karahis; pe wain howen kiyapolo pwisi wain saken, ara maluwoh kene andre kaya mwaihei opu. Pwen iya lohongai ara ko, hu ndramat ngara kasongorani wain howen kiya nondriya hu pwisi wain howen opu.”

Noru Ndramat ara yiy Yapane lang Sapat

²³ Lang Sapat sih, Yesu iyapolo ndramiran hu huro tokai nondriya piyang hambut. Pe ndramiran hu huro rih mbuwa wit* tiken.

²⁴ Pwen pe hu Parisiy husok yiy, hupa toro: “Akahilingiy! Paratapeh pe yihu tora mbusi tesah mepo nonombun para kambusiy kiho nondriya lang Sapat?”

²⁵ Yesu isomwi hu, ipa, “Wawu kannime titiye ta Tepit, ndre pwi? Titiye ipa tehe Tepit iyapolo ndramiran hu, ara anandrinahu pwi pe humundrui.

---

* **2:23:** Eng: grain; wheat is one kind of grain; TP: wit

²⁶ Aro, ara irayah tandrohonga Apiyatar iro ndron tehe pris ihohin ta hu pris masih kene. Pwen Tepit isong iya nondriya yumwa Ngindrai pe iwiri ndrinnanohun nonombun. Nongan para pwahanou, ara ipa tehe hu pris opu andre kayan ndrinnanohun ara, hapeko Tepit iya pe iya wiri ndrinnanohun ara pe iyan pe ihang ndramiran hu i. Wawu nime titiye ara, ndre pwi?”

²⁷ Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Lang Sapat, ara irayah para kisopwat hu ndramat; hapeko hu ndramat hu kantayah para kasopwat lang Sapat, ara pwi.

²⁸ Pwen pe Noru Ndramat, ara yiy Yapané lang Sapat.”

3

¹ Porosih aro, Yesu iya nondriya yumwa mbultere tahu Yuta , pe ndramat hamou iro aliy, ara niman hakip imat.

² Hu ndramat hayah huro ten sai para hu kaiki Yesu kiya nongan. Pwen pe huro memerani yiy, paratesah, lohongahu hupa ndre kiya pe kirakultuwani nima ndramat ara, kiya hiyan kiho nondriya lang Sapat.

³ Pwen Yesu ipwai iya kili ndramat ara, ipa, “Asoro tine mbulmara hu ndramat masih iye.”

⁴ Pwen Yesu isike hu, ipa, “Tegah ndrokongan ita nongan para pwahanou para Sapat? Kam-busi hiyan ndre kambusi mwomwan? Kasopwat ndramat ndre katingundru ndramat kimat?” Hapeko hu ndramat masih, ara huhun o huyen.

⁵ Yesu maran ihiselep iya kili hu, pe ndrinnan ilokuh. Inimei tehe ndriyahu kanpwoke, pwen pe

ndriyan irang. Pwen ipwai iya kili ndramat aro, ipa, “Amwaniyani nimam.” Pwen ndramat ara, ara imwaniyani niman, pe niman irayah hiyan masih tehe mamu.

⁶ Pwen hu Parisiy huya ngawan, pe yihu iya-sura hu ndramira King Herot, humburi nongan para katingundru Yesu tapeh.

Hu ndramat soyo-soyon iya huho ndruwa Yesu

⁷ Pwen Yesu itali kol ara, iyapolo ndramiran hu, pe huyau huya Ndran Makaiye Kaliliyy. Pe hu ndramat soyo-soyon iya para kol malkol naman-dran hape Kaliliyy pe Yutiya, ara huho ndruwa Yesu,

⁸ iyapolo hu ndramat soyon mepo huyau te Yerusalem, Yitumeya, haroh para Ndran Yortan, pe pakeh kili kol malkol Tayar pe Siton, ara husa kili yiy, paratesah, huhulong melit masih Yesu iro mbusiy.

⁹ Hu ndramat hurohon huya soyon iya; pwen pe Yesu ipwai iya kili ndramiran hu para hu kamwaniyani ndroi hakou mendreheh kiro mwoimwoi, paratesah, kol ipep pe huro tandrap-ndrap iya kili yiy, pe matisan hu katinihi yiy.

¹⁰ Paratesah, Yesu isopwoyoni hu ndramat soyon iya, hu kanna hiyan, pwen pe hu ndramat humwa iya mwamwa handra-handra, ara huro rasinge hu huropo huya para nimahu kahatek katan.

¹¹ Pe hu ndramat mepo hu payit iro ndritahu, ara hunime Yesu, pe hulah huya pwan huro mbulmaran, pe huwayeh namandran iya, hupa “Wou ara Noru Ngindrai Kamai.”

12 Hapeko Yesu ipwandrandrahani hu payit pe isiyi poho hu para mbuna katiyani yiy.

Yesu irakinima hu aposel songui pe lumou

13 Yesu ingas iya iro ngondron sih, pe iyoh hu ndramat mepo inamili hu ko, para hu kasa kili yiy.

14 Pwen Yesu irakinima hu ndramat songui pe lumou para hu koro sura yiy, pe karayah ndramat para kipwandrisa hu para pohoweya nongna Ngindrai. Pwen pe iyoh hu, ara hu aposel.*

15 Pe iyki pwoke nopwaran iya kili hu, para hu karasses hu payit kaya mawen.

16 Hu ndramat ara, ara ngalahu iye kene: Simon (Yesu ipohowe ngalan handra yi, ara Pita);

17 Yamis NdraSepetiy iyapolo nalin Yohanes—Yesu, ara iyoh hilu tehe Powanerkes. Ndroiyi lohonga ngala hilu, iya nongna kol tahu, ara ipa ‘hilu noru palan’—

18 Antruw, Pilip, Partolomeu, Mattiu, Tomas, Yamis NdraAlpeyus, Tatteyus, pe Simon yiy hamou ta hu Selot,†

19 pe Yutas Yiskariyot, mepo iyamulan iratuni Yesu.

Yesu pe Peelsepul

20 Pwen Yesu iyau iya nondriya wum hawum, pe hu ndramat soyon iya, ara husa mbultere hu paiwe. Pwen pe Yesu iyasura ndramiran

---

* **3:14:** “Aposel” iya nongna kol tahu Krik, ara ipa, “ndramira pwandrendres”; Eng: apostle; Greek: apostellos = “sent one”

† **3:18:** Eng: Simon the Zealot; *Selot (Zealot)*—iya lang ara, hu Selot ara ndrokoyirayi sih mepo huiki hu masih iya nongan para pwahanou

hu, hu kanlahiy para hu kangoh hape para hu kanamnam, ara pwi.

²¹ Pwen hu ndraisih imwonen ta Yesu huhulong, pwen pe husa pakasa wiri yiy, paratesah, huro pa, “Lohongan kinna pwi.”

²² Hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou ara hupwen Yerusalem husa pwan, pe hupa, “Peelsepul[‡] ita ndritan. Pwen pe ita rasses hu payit, ara iyau pwoke ta payit mepo yapane hu payit masih.”

²³ Pwen Yesu iyoh hu husa pakeh kili yiy, pe iwong nongan pwandritiye sahin iya kili hu, ipa, “Tehen tapeh andre sinai kirasses sinai?”

²⁴ Kapa hu ndramira king hamou hu kahangas mwalingahu, pe kamasilpat kaya malpat, pwen andre hu kanlahiy para hu koro tine pwokeyan pwi.

²⁵ Pe kapa wum hawum kahangas mwalingahu, pe kamasilpat kaya malpat, pwen andre wum, ara kinlahiy kiro tine pwokeyan pwi.

²⁶ Pe kapa Sinai kipo pahun kiya kili yiy mbukenan, pwen andre yiy kinlahiy kipwokeyani yiy mbukenan pwi. Andre yiy kihipwen masih.

²⁷ Tehen tora ko, kinlahi ndramat kisong kiya nondriya suwe ndramat hamou pwokeyan, pe kiya po hu meltan, ara pwi. Kapa nakim-busiy tehen tora, ara andre kiwasi tiriya ndramat pwokeyan ara kimu na. Pwen andre kilahiy para kiya pe kilokih topwe menmena ndramat ara.

[‡] **3:22:** Peelsepul ara ngala Sinai handra; Eng: Beelzebul is another name for Satan; TP: Belsebul em narapela nem bilong Satan

28 Upwai ndrokonan sa kili wawu toro: Ngindrai ilahiy para kitali hu pakut mwomwan handra-handra masih, pe nongan handra-handra ngara hu ndramat kipwasisiman ana hu ndramat kaliy.

29 Hapeko kapa ndramat hamou kipwasisiman ana Mwoiwan Haiyan, ara Ngindrai andre kintali mwomwan ariya pwi. Mwomwan aro, ara andre kinto-kinto. Pakut tan ariya, andre kiro manau ndritan. ”

30 Yesu ipa toro, paratesah, huro pa, “Payit iro ndritan.”

Tina Yesu pe nalin hu

31 Pwen tina Yesu iyasura nalin hu husarayah husa pe huro tine ngawan, pe hupwandrisa ndramat hamou para kiya pwai kiya kili Yesu para kisa kili hu.

32 Hu ndramat soyon iya hurompwan pe hurahakowan, pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Tinam pe nalim hu, ara hutora ten wou ngawan.”

33 Yesu isomwi hu pe isike hu, ipa, “Hiyeh ndrokonan ara tino pe nali hu?”

34 Pwen maran ihiselep iya kili hu hiyeh hurompwan pe hurakayani yiy, pe ipa, “Akanimei, hu iye ara tino pe nali hu.

35 Kapa sehe ndramat kimbusi namiliwa Ngindrai, yiy ara nali, pisu, pe tino.”

4

Nongan pwandritiye ta ndramat hamou para piyeya peke wit

¹ Pwen Yesu iro hinuwani hu ndramat paiwe, ngilse ndran makaiye. Pe hu ndramat soyo-soyon iya, ara husa rawure hu husa kili yiy. Pwen pe ihis iya nondriya ndroi hakou iho pit, pe impwan aliy. Pe hu ndramat masih, ara huro poholeng pwaki ndran makaiye.

² Pe Yesu ihinuwani hu iya nongan pwandritiye soyon. Pwen ipwai iya kili hu iya nondriya nongan para hinonou tan, ipa,

³ “Wawu kahilingiy! Ndramat hamou para mbulya piyang iya piye peke wit.

⁴ Pe iro mwonen iro piye hu peke wit, hu tiken para aliy, ara hulon huro sai, pe hu norukan husa pe huiniy.

⁵ Pe hu tiken i hulon huro ndrita pwan sosolou, mepo pwan soyon kinto aliy pwi. Pe indrou pwi ko husahambunet, paratesah, pwan kinna hangoh mbulun pwi.

⁶ Hapeko iro mwonen mwandrai ingas, ara ngandraha mwandrai itimwi hu peke wit, ara pe huwayiu, paratesah, ngondrohu kansin kanna pwan pwi, pe humang.

⁷ Pe hu peke wit tiken, ara hulon huya mwalinga hu malkei maporon; pe hu malkei maporon, ara huraimwani hu pe hu kanippwai pwi.

⁸ Hapeko tiken tahu mepo hulon huro pwan hiyan, ara hulek pe hu mandra pe huppwai. Hu huppwai pe sangihu hurayah tehe mapeke tingui, ndre mapeke anongui, ndre mapeke sangat.”

⁹ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Hiyeh mandraingan, ara kihilingi nongan iye.”

¹⁰ Iyamulan hape, Yesu opu iro mwoimwoi pe ndramiran hu huya pe hurahakowan, iyapolo hu ndramat hayah i, pe husike yiy iya nongan pwandritiye ara.

¹¹ Pe ipwai iya kili hu, ipa, “Lohongai kokohon para kolo King Ngindrai ara kinsa kili wawu. Hapeko hu ndramat hutora ngawan, melit masih mepo urupo pwai, ara itapo iya kili hu iya nongan pwandritiye ko.

¹² Pwen pe,
andre hu koro ten, hapeko andre hu kankahiy
pwi;
pe andre hu koro hilingiy, hapeko andre hu
kanpahasaniy pwi.

Kapa pwi, matisan hu karapaiwani hu pe
Ngindrai kitali mwomwan tahu.”

¹³ Pwen Yesu isike hu, ipa, “Wawu kanpahasani nongan pwandritiye iye pwi, ndre? Pwen andre wawu kapahasani ndroiya nongan masih ita nongan pwandritiye tehen tapeh i?

¹⁴ Akahilingiy; ndramat para piyeya peke wit, ara ihasi nongna Ngindrai.

¹⁵ Hu peke wit mepo hulon huro sai, ara tehe ndramat hayah mepo huhulong nongna Ngindrai, pe indrou pwi Sinai isa pe iwiri nongan mepo Ngindrai kiniykiy kinhan iro ndriyahu, iya mawen.

¹⁶ Pe hu peke wit tiken hulon huro ndrita pwan sosolou, ara tehe ndramat hayah mepo huhulong nongan, pe indrou pwi ko huwiriya pe hupwes.

¹⁷ Hapeko ngondrohu, ara kinsin pwi, pwen kinto ndrangan niwen pwi. Pe tunan nongna

Ngindrai opu, pwen nopwaran andre kipwalngani hu, pwen pe indrou pwi ko, andre hu kayos.

¹⁸ Pwen hu peke wit tiken hulon huya mwalinga hu malkei maporon, ara tehe hu ndramat hayah huhulong nongna Ngindrai,

¹⁹ hapeko hunimanga hu melit handra-handra para kol pwan, pe singayai ipakarawani hu pe lohongahu imeu iya aliy, pe hunamili melit handra-handra. Pwen pe melit masih tehen tora, ara iraimwani nongna Ngindrai pe kinippwai pwi.

²⁰ Hapeko hu peke wit hulon iya pwan hiyan ara tehe hu ndramat mepo huhilingi nongan pe hupwotisingi nongan ara, pwen huppwai. Hayah, ara huppwai pe sangihu hurayah tehe mapeke tingui, pe hayah hurayah tehe mapeke anongui, pe hayah, ara hurayah tehe mapeke sangat.”

Paisui sih iro tine iya kakan

²¹ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Iya hiyan para ndramat hamou kiwiri paisui kisa pe kikulani ngana mwan kiya pahandra pwelekei, ndre kiya pahandra sousou? Ara pwi yoh! Hiyan para kiykiy kiro ndrita kakan.

²² Melit masih ita kohon, ara andre kamulan kirayah ngawan, pe melit hundrutuhiy, ara andre kamulan kisa yelan ngawan.

²³ Hiyeh mandraingan, ara kihilingi nongan iye.”

²⁴ Pwen pe ipwai iya kili hu paiwe, ipa, “Mara wawu kiro melit masih wawu topo hilingiy. Sehe ndrohongan mepo wawu nakaikiy kiya kili hamou, ndrohongan tehen tora ko, ara andre

kimui kisa kili wawu kihisoule ko yi—pe andre kiho hin hape.

25 Hiyeh mepo mamenmenan, ara andre Ngindrai kipo sura menmenan. Hapeko yiy mepo menmenan pwi, konan hape sohoayan kimin, ara andre kawiriy topwei kiya mawen kili yiy.”

Nongan pwandritiye para peke wit hulek

26 Pwen ipa, “Kultuwayi King Ngindrai, ara pwen tehe ndramat hamou ipiye hu peke wit, pe hulon huya ndrita pwan.

27 Ping iro matin pe lang itine pe ipo mbulyan, hapeko hu peke wit huro lek pe huro mandra, pe ndramat ara, ikowu tehen tapeh irayah.

28 Pwan mbukenan, ara ihingini hu peke wit pe hulek, pwen iyamulan huppwai. Yowihu husarayah, pe huiki nonowehu, pwen iyamulan huiki sangihu.

29 Pwen iro mwonen hu sangi wit human, indrou pwi ko, ndramat ara, iwiri semen pe ison-dritiy, paratesah, lang para rihiyen kinsarayah pwen.”

Nongan pwandritiye para peke mastet

30 Pwen Yesu iwong paiwe, ipa, “Yorou andre tukapa tesah kiya kultuwayi kolo King Ngindrai? Sehe nongan pwandritiye andre tukatiyaniy para kiyanganiny?

³¹ Ara tehe peke mbuwa mastet sih.* Peke mbuwa mastet ara mendreheh masih iya kili hu peke mbuwakei masih mepo ngara kayuk.

³² Hapeko kapa tukahas peke mastet, pwen andre kimandra kiya namandran kili hu kei masih para piyang. Ndrandran, ara namandran, pe ilahi hu norukan hu kaya pe kapuli yumwahu koho aliy.”

³³ Yesu ngara kiwong kiya nongan pwandritiye soyon iya tehen tora ko, mepo ilahi lohongahu.

³⁴ Nongan masih iro wong iya kili hu, ara iya nongan pwandritiye ko; kinho wong ngawan pwi. Kapa yiy pe ndramiran hu ko hu koro, pwen ngara kitiyani melit masih kileu.

Yesu ipomate nohai namandran imaito

³⁵ Piyahon para lang ara, pwen ipwai iya kili ndramiran hu, ipa, “Tukayau kaya singondriti ndran makaiye pe tukaya haroh.”

³⁶ Ndrامiran hu huhis huya ndroi mepo Yesu iro aliy, pe hutali hu ndramat soyon hurō ndron pe huyau. Pe hu ndroi hayah, ara huya surahu yi.

³⁷ Pwen nohai namandran ingas pe nowei iro talon iya nondriya ndroi, pe ndroi, ara pakisomun.

³⁸ Pe Yesu iye kuwi ndroi pe iyki payan iye ndrita wayung pe kinmatin turut. Ndrامiran hu huhungini yiy, pe hupa, “Ndrامat Para Hinonou, pakeh worou nakayuh ara; alohongani worou ndre pwi?”

---

* **4:31:** peke mbuwa mastet ara mendreheh masih tehe peke mbuwa walah; Eng: mustard seed

³⁹ Pwen itine pe ipomate nohai, pe ipwai iya kili nowei iro talon, ipa, “Mosun! Awayis!” Iwong ihipwen pe nohai imaito pe ndras imat.

⁴⁰ Pe ipwai iya kili ndramiran hu, ipa, “Parat-apeh pe wawu noh? Wawu kanpwotisingi lohonga wawu pwi, ndre?”

⁴¹ Pwen hunoh mimiri hu, pe hamou iro sok hamou, ipa, “Aripo sehe ndramat? Nohai pe nowei kene, ara hilu hilingi nongnan i!”

5

Yesu irasses hu payit mepo huro ndrita ndramat hamou huya mawen

¹ Pwen Yesu iyapolo ndramiran hu, hutali haroh para Ndran Makaiye Kaliliyy, pe huya haroh iyapwen te kol namandran hape ngalan Kerasa.

² Huyarayah o, pe Yesu iropo isa mawen nondriya ndroi, pe ndramat hamou isa mawen hu ngare hu ndramat kanmat. Ndramat ara, ara payit iro ndritan, pe isa pe ipohonani Yesu.

³ Pe yiy ngara kiro matin nondriya ngat sou ariya, pe kinlahi hamou para kiwasi yiy kiya wasiu ndre malkei handra-handra pwi. Konan kapa hu kawasi yiy kiya malkei hayen* ndrahandrington, hapeko malkei masih, ara kinlahiy pwi ko.

⁴ Hu kanwasi yiy pwen lang soyon kinna iya wasiu pwokeyan iya. Huwasi niman pe ndrikan iya kondrei hupaltaniy iyau hayen, pe malkei

---

* **5:3:** Eng: chain (iron rope); TP: sen

hayen i,[†] hapeko kinlahiy pwi yi. Masih kene ara, ara indrohombwiri hu topwei, pe hamou kinlahiy para kipwahatini yiy pwi masih.

⁵ Lang pe ping sih tehe sih ngara kihombui ngarasou sih kiya sih pe ngondron sih kiya sih, pe ngara kilomei pe kisondriti yiy mbukenan kiya pat.

⁶ Yiy inime Yesu iho ndron mwanan hape, pe ingap isa kili yiy pe ihikuwani ngundrun iya ngondro ndrika Yesu . ⁷ Pe iwayeh naman-dran iya, ipa, “Yesu, Noru Ngindrai Kamai Iyera Paingan Iya, wou nasa sahaye yo? Upwai tisingiy isa kili wou iya ngala Ngindrai, mbuna aiki ngandran sato.”

⁸ Iwayeh toro, paratesah, Yesu kinpwai kinna kili yiy, ipa, “Wou payit mwomwan, asa mawen kili ndramat ara.”

⁹ Pwen Yesu isike yiy, ipa, “Ngalam hiyeh?”

Pe ipwai, ipa, “Ngolo, ara Hundram,[‡] paratesah, yowu soyon iya.”

¹⁰ Pwen yiy iro rakekeyani Yesu ken iho ken para mbuna kirapiyani yihu payit mwomwan kaya mawen kili kol namandran ariya.

¹¹ Pwen hu puw hayoi soyon iya, ara huro susuwan iya sese parangondron haroh pakeh kili hu.

[†] 5:4: Eng: fetters/shackles and chains; TP: hankap na sen

[‡] 5:9: Iya nongna kol tahu Krik, ngalan “Hundram” (Latin/Greek: “Legion”) iyinganiy tehe hu payit soyo-soyon iya hutora ndrita ndramat ara. Eng: Legion; a Roman legion was a large group of soldiers; sometimes there were 5,000 to 6,000 men in one legion.

12 Pwen pe hu payit hurakekeyani Yesu, hupa, “Apa hiyan kisata yowu para yowu kaya ndrita hu puw.”

13 Pwen Yesu ipa hiyan para hu kaya. Pwen hu payit hutali ndramat ara, pe huya nondriya hu puw. Ndromwoya hu puw ara iho pakeh malpou (2,000). Pe hu puw, ara huwop turut, pe hurapak mbusupahayi huya pwan, pe huya yos huya ndran makaiye. Pwen pe huya mut topwei.

14 Hu ndramat para hangna puw hunimei pe huwop, pe huya tiyaniy iya kol ngawan pe hu kol mendreheh pakeh kili hu. Pwen pe hu ndramat para hu kol ara, ara husa nime sehe melit irayah.

15 Pwen husarayah husa kili Yesu, pe hunime ndramat mepo mamu hu payit soyon iya iro ndritan, ara kinsuluyani yiy kinna koyau, pe lohongan kinileu pe irompwan. Pwen hunime ndramat ara pe hunoh.

16 Hu ndramat mepo hunime melit masih kintayah, ara hutiyani melit masih kene irayah iro kili ndramat mepo payit iro ndritan; pe hutiyani titiye tahu puw i.

17 Pwen pe hurakekeyani Yesu para kitali kolohu pe kiyau kiya mawen.

18 Pwen Yesu iro his nakiya nondriya ndroi, pe ndramat mepo mamu payit iro ndritan, ara irakekeyani Yesu para kihis kiyasura yiy.

19 Hapeko Yesu ara kinsomwi yiy pwi, pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Amui aya kili ndramiram hu, pe apwai kiya kili hu kiya melit masih Yapan kinmbusiy pwen kinsa kili wou, pe atiyani koisirai tan mepo kinsopwat wou kinna aliy.”

20 Pwen ndramat ara, ara iyau iya hu kol namandran Tekapolis[§] pe iro tiyani melit masih Yesu kinmbusiy kinna kili yiy. Pe hu ndramat, ara huhilingiy pe huro lohonge ndrit.

Mbunah pihin imat pe pihin hamou imwa

21 Pwen Yesu imui iya ndran makaiye haroh, pe hu ndramat soyon iya huya rawure hu huro sura yiy. Pe huro pakeh pwaki ndran makaiye,

22 pe ndramat mepo pohon hamou para yumwa mbultere tahu Yuta tahu Yuta isa kili yiy; yiy ara ngalan Yairus. Tandrohonga inime Yesu, ilah iya pwan ngondrokan.

23 Pe irakekeyani yiy, ipa, “Noru pihindrahin, ara imwa kinna mwomwan masih, pe pakeh nakimat. Asa pe aiki nimam kiya kili yiy pe asopwoyani yiy pe andre kingoh pe kiro mwalen.”

24 Pwen Yesu irikai iyapolo yiy.

Pe hu ndramat soyon iya huho ndruiwan, pe hurakayani yiy pe huro tandrapndrap.

25 Pe pihin hamou iro mwalingahu, ara mwamwa ndrai iro kili yiy iho nondriya hayou songui pe luwoh.

26 Iropo iya nime hu ndrokta soyon, hapeko huroiki ngandran namandran iya imui iya kili yiy. Pe singayai tan masih iro kili yiy, ara iro piye topwei o mwaihei iya kili hu. Hapeko mwamwa tan, ara kinhipwen pwi yoh; iro wiri yiy iya mwomwan masih.

---

§ 5:20: “Tekapolis” iya nongna kol tahu Krik ara ipa ‘kol namanandran makolo songui’; Eng; the Decapolis was a league of ten free cities.

²⁷ Pihin ara, ara ihilong titiye ta Yesu, pwen pe isa iho yau mwalinga hu ndramat soyon iya ara. Yiy isa pakeh ndruwa Yesu pe niman iyahatek iya payango koiwen.

²⁸ Yiy mbukenan, ipa, “Kapa kuiki nimo ko kiyahatek kiya payango koiwen, pwen andre kurayah hiyan.”

²⁹ Pwen iro mwonen niman iyahatek iya koiwe Yesu, indrou pwi ko, mwamwa tan ihipwen; pe ihingorowei tehe mwamwa ndrai iro mandran, pe iro nondriya ngandran, ara kiningoh.

³⁰ Indrou pwi ko, Yesu ihingorowei tehe pwoke kintali yiy kinna mawen, pe ipaiwani yiy iho mwalinga hu ndramat, pe isok hu, ipa, “Hiyeh ndrokonan niman kinsahatek kinsa koiwe?”

³¹ Pwen ndramiran hu husike yiy, hupa, “Paratapeh asok tora? Animei, hutopo tandrapndrap sura wou.”

³² Hapeko Yesu maran iro hiselep pe iro ten hiyeh ndrokonan imbusiy.

³³ Pwen pihin ara, ara ipahasani sehe melit kintayah kili yiy, pe inoh turuweyiy. Pwen ilah iya pwan mbulmara Yesu, pe itiyani melit masih ndrokonan kintayah kili yiy iya ngawan kili Yesu.

³⁴ Pe Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Noru, lohongam ndrision, ara imbusi wou antayah hiyan. Ayau ayapolo ndriya wayis. Pe ngandran aro nondriyan ara kintali wou.”

³⁵ Yesu iro wong manau, pe hu ndramat hayah husarayah. Hu ndramat ara, huyau seu kili Yairus, yiy pohon para yumwa mbultere tahu Yuta. Husa pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Norum pihin kinmat pwen. Konan. Paratapeh pe

atarakekeyani ndramat para hinonou ara para kisa manau.”

³⁶ Yesu iro hilingi hu, hapeko kiniyki ndraingan kinna nongnahu pwi. Pe ipwai iya kili Yairus, ipa, “Mbuna anoh; apwotisingi lohongam opu.”

³⁷ Pe ipa mbuna hu ndramat masih kene hu koho ndruiwan. Hu ndramiran matimou opu—Pita, Yamis, pe iyasura nalin Yohanes—hu ara ko, ipa hiyan para hu kaya sura yiy.

³⁸ Huyarayah huya seu ta Yairus, pe Yesu inimei tehe hu kanpiye hu kannu ndriyang; pe huro rang turut pe ngaliya hu iropo iya namandran iya.

³⁹ Pwen Yesu iya nondriya seu pe ipwai iya kili hu, ipa, “Paratesah wawu rang, pe ngaliya wawu, ara iya namandran iya? Mbunah ara, ara kinimat pwi; yiy ara ita matin opu.”

⁴⁰ Pe huhaisani yiy.

Pwen irasses hu masih huya ngawan, pe iwiri tama mbunah pe tinan, iyapolo ndramiran hu matimou, huya nondriyan hapeleheh mepo mbunah iyen aliy ara.

⁴¹ Pwen imbultuwe nima mbunah ara pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Talita, koum.” Iya nongna kol tahu, ara ipa toro: “Pihindrahin, upwai isa kili wou, atine.”

⁴² Pwen indrou pwi ko, pihindrahin, ara itine pe irikai. Pihindrahin aro, ara hayou tan songui pe luwoh. Pe hunimei, mwoiwahu ihin, pe hunun.

⁴³ Pwen Yesu ipwatisingi nongnan iya kili hu para hu mbuna karanenese sehe melit irayah. Pe ipwai iya kili hu para hu kahang pihindrahin ara hape anandrinai.

6

Poropet hamou kiro kolon imwonen ara andre hu kantanuhuyani yiy pwi

¹ Yesu itali kol ara, pe imui iya kolon, pe ndramiran hu huho ndruiwan huyapolo yiy pe huya.

² Lang Sapat isarayah, pe Yesu iro hinuwani nongan iya nondriya yumwa mbultere tahu Yuta. Hu ndramat soyon iya huhilingi yiy pe huro lohonge ndrit, pe hupa, “Ndramat ara, iwiri hu nongan ara, ipwen aleheh? Lohongai waison hira kili yiy ara sehe lohongai? Pe ita pwaingani hu ndraikiya pwoke iyau niman, ara tehen tapeh?”

³ Yiy ara ndramat para puliya seu, ndre? Pe yiy ara noru Mariya, pe nalin hu, ara Yamis, Yosep, Yutas, pe Simon, ndre? Pe pisun hu, hutopo sura tou iye yi, ndre?” Pwen welehu imai tan.

⁴ Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Poropet hamou, kapa kiro kol mawen, ara andre hu karanuhuyani yiy. Hapeko kapa kiro ndrohokolon imwonen, pe nondriya ndranyen hu pe yowen hu, ara andre hu kantanuhuyani yiy pwi.”

⁵ Pwen pe kinlahiy para kimbusi hu ndraikiya pwoke namandran kiro ariya pwi; hapeko iyki niman iya ndritya hu ndramat hayah humwa, pe isopwoyani hu hungoh.

⁶ Pe ilohonge soyon tehe hu ndramat kanpwo-tisingi lohongahu pwi.

Yesu ipwandrisa ndramiran hu songui pe lumou

Pwen Yesu irakayani hu kol mendreheh hakol iya hakol pe iro hinuwani nongan.

⁷ Pwen iyoh hu Songui pe Lumou husa kili yiy, para kipwandrisa hu malmou-malmou. Pe iyki pwoke nopwaran iya kili hu, para hu payit mwomwan hu kahilingi nongnahu.

⁸ Pe ipwatingiy iya kili hu para hu kasap nes opu, hapeko hu mbuna kasap hu melit handra-handra yi—tehe ndrinanohun, ndrop, singayai kiro ndropwa sombule pat—melit masih tehen ara, ara konan.

⁹ Ipa hiyan para hu kaiki hatna pwelekahu, hapeko ipwai para hu mbuna kapo susura suluyahu.

¹⁰ Pe ipwai iya kili hu, ipa, “Kapa wawu kayarayah kaya kol hakol ara, pe akasong kaya nondriya seu hawum, pwen akoro seu ara ko, kipoo akatali kol ara.

¹¹ Hapeko kapa akaya kol hakol pe yihu kantawulohani wawu pwi, pe hu kanhilingi nongna wawu pwi, pwen akatali kol ara; pe kiro mwonen wawu pakataliy, akaratolohani pweleka wawu. Pwen andre kipwainganiy tehe andre hu kawiri koran.”

¹² Pwen ndramiran hu, ara huya pe hutiyani nongan iya kili hu ndramat, hupa, “Wawu karpaiwani ndriya wawu.”

¹³ Pe hurasses hu payit soyon huya mawen ndrita hu ndramat, pe hutumwi ndraikei iya kili hu ndramat soyon mepo humwa, pe husopwoyani hu hungoh.

Hu sondriti koyu Yohanes Ndramat para Paptais

¹⁴ Pwen king Herot ihilong, paratesah ngala Yesu kiningau marakol. Ndramat hayah, hupa, “Yohanes Ndramat para Paptais, ara kintine! Pwen ndroiyyin ara ko, hu ndraikiya pwoke, ara hutora tayah kili yiy.”

¹⁵ Pe hu hayah hupwai, hupa, “Yiy ara Eliyah, ndre?” Pe hu hayah i, ara hupwai, hupa, “Yiy, ara poropet hamou, tehe yihu poropet para koluw kinna.”

¹⁶ Hapeko Herot ihilong, pe ipwai, ipa, “Yohanes, ndramat mepo kunsondriti koyun, ara mahapo kinsa tine yi!”

¹⁷ Titiye ta Herot isondriti koyu Yohanes, ara ipa toro: Koluw Herot mbukenan kinpwatisingiy, pe humbultuwe tahatini Yohanes, pe huwasi yiy pe huiki yiy iya nondriya kou. Imbusiy tora, paratesah, Herot ara kinwiri nambuyu nalin Pilip, ngalan Herotiyas, iya nambuyun.

¹⁸ Pe Yohanes ngara kipwayi Herot, kipa, “Non-gan para pwahanou ipa, ara nonombun para awiri nambuyu nalim.”

¹⁹ Pwen Herotiyas lohongan imwa ta Yohanes pe pakitingundrun, hapeko kinlahiy pwi,

²⁰ paratesah, Herot ara inoh ta Yohanes. Herot ipahasaniy tehe Yohanes, ara ndramat imwonen pe haiyan, pe ngara kipenani Herotiyas para mbuna kimbusi hapesah kiya tan. Pe imwonen Herot ngara kihilingi nongna Yohanes, yiy ngara kilohonge soyon pe ndriyan, ara iporu; hapeko yiy ara ngara kinamiliy para kihilingi nongnan i.

21 Pwen napwai, iyamulan hape, lang para Herotiyas nakimbusi lohongan, ara isarayah. Pe irahihini lang namandran sih mepo hu nakapwesani lang para hu kalohongani lang mepo tina Herot imwalahiy tan.* Pwen Herot ipo yon sih iya tahu namandran tan para mbulen, iyapolo hu ndramat huho hin tahu ndram para pahun, pe iyasura hu yapane kol Kaliliyy.

22 Pwen huro namnam pe noru Herotiyas pihin isa nondriyan, pe iho ndran iya mbulmara Herot pe yowen hu, pe iluwi lohongahu. Pwen King ipwai iya ta pihindrahin, ara ipa, “Kapa asike yo kiya sehe melit anamiliy, ara andre kuikiy.”

23 Pe irandrangan iya kili yiy, ipa, “Upwai ndrokongan isa kili wou, kapa asike yo kiya hapesah andre kuikiy kizatam; pe kapa asike yo para kuiki kolo king haroh mwanje ato kizatam, ara andre kuiki haroh mwanje kizatam.”

24 Pwen noru Herotiyas, ara iya ngawan kili tinan pe isike yiy, ipa, “Sehe melit ndrokongan andre kusoyingiy?”

Pwen tinan isomwiyy, ipa, “Asoyingi paya Yohanes Ndramat para Paptais.”

25 Indrou pwi ko, pihindrahin aro ihimbuh iya nondriyan kili King, pe ipa, “Yo unamili paya Yohanes Ndramat para Paptais. Aikiy kiya pwelekei sih, pe kisa kili yo mahapo ko.”

26 Pihindrahin ipa toro, pwen pe King, ara ndriyan iporu namandran iya. Hapeko ilohongani nongnan mamu kintandrangan kinna mbulmara yowen hu mepo huro namnam sura yiy,

---

* 6:21: Eng: birthday

pe mbuwalin para kipa pwi kiya soksok ta pihindrahin ara.

²⁷ Indrou pwi ko, King ipwandrisa makundrayin hamou mepo ngara kitingundru hu ndramat, pe ipwatisingiy para kiya pe kiwiri paya Yohanes kisa. Pe makundrayin, ara iya pe isondriti koyu Yohanes iro nondriya kou.

²⁸ Pwen iyki payan iro ndrita pwelekei sih, pe ihiriy iya kili pihindrahin ara. Pwen pihindrahin ara, isap iya kili tinan.

²⁹ Pe hu ndramira Yohanes huhulong, pwen huhuri nombuwen pe huya roniy iya ngat sou.

Yesu iyki anandrinai iya kili hu ndramat mayipou (5,000)

³⁰ Pwen iyamulan hu aposel humui husa mbultere hu yasura Yesu. Pe hutiyani hu mbulen humbusiy, pe hu melit masih huhinuwani hu ndramat iya aliy.

³¹ Pe Yesu iyasura ndramiran hu, hu pakaya namnam, hapeko hu ndramat soyon iya huropo huya husa, pwen pe hu kanlahiy para kanamnam pwi. Pwen ipa, “Worou opu tukayau kaya hape lohodayin, pe tukaya ngoh hape.”

³² Pwen huya his ndroi hakou pe yihu ko huya kol hape lohodayin.

³³ Hapeko hu ndramat soyon iya hunime hu huyau pe huyirowe hu. Pwen hu ndramat, ara huyau kol namandran masih pe hungap pe huya rayah imu iya hapeleheh mepo Yesu pe ndramiran hu nakasa aliy.

³⁴ Pwen Yesu ituh ndroi iya pwan, pe inime hu ndramat soyon iya hu kansa mbultere hu huro.

Pe koyun ara isikirani hu, paratesah, yihu ara tehe hu sipsip mepo ndramat para pwokereyahu pwi. Pwen Yesu ihinuwani hu iya nongan soyon iya.

³⁵ Pwen kol iro piyah masih, pe ndramira Yesu hu husa kili yiy pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Kinpiyah pwen ara, pe worou turopo kol mepo ndramat aliy pwi.

³⁶ Kiya, hiyan para apwai kiya kili hu ndramat para hu kaya hu kol mendreheh pe hu kalsiu hopo pakeh, pe kaya sou anandrinahu.”

³⁷ Pe Yesu ipa, “Wawu kahang hu hapesah para hu kayan.”

Pwen husok yiy, hupa, “Wou apa ndre hiyan para yowu kaya sowani ndrinnanohun, pe yowu kayaikiy kiya anahu pe hu kainiy, ndre? Anandrinai ara, andre kennen kirayah tehe kenne ndramat hamou ngara kiwiriya nondriya walah mandrolwoh!”†

³⁸ Hapeko Yesu isike hu, ipa, “Ndrinnanohun, ara masahayeh ita? Wawu kaya nimei.”

Pwen huya nimei ihipwen, pe husa pwai iya kili yiy, hupa, “Ndrinnanohun mayimah, pe ni malmou.”

³⁹ Pwen Yesu ipwai iya kili ndramiran hu para hu karawurani hu ndramat koro ndrokoyirayi sih-sih, pe hu kampwan ndrita ndromwindriu salau.

⁴⁰ Pwen humpwan tasangat-tasangat pe yimingui-yimingui iro ndrokoyirayi sih-sih.

---

† **6:37:** singayai para sowani ndrinnanohun ara namandran iya; Eng: “200 denarii,” or “8 months of a man’s wages”

⁴¹ Pwen Yesu iwiri ndrinanohun mayimah pe ni malmou ara, pe maran iya paingan pe itoholiy. Pwen iramburingi ndrinanohun, pe iykiy iya kili ndramiran hu para hu katainganiy kata hu ndramat masih. Pwen iramburingi ni malmou pe itainganiy iya tahu masih kene yi.

⁴² Hu ndramat masih hunamnam pe isihi hu.

⁴³ Pwen ndramira Yesu hu huwiri ndrop mandropwa songui pe luhat, pe hunihi ndritike ndrinanohun pe ni iya aliy.

⁴⁴ Hu ndramat kamai mepo huiniy, ndromwoy-ahu, ara iho tehe mayipou (5,000).

Yesu irikai ndrita ndran

⁴⁵ Indrou pwi ko, Yesu ipwai iya kili ndramiran hu, para hu kahis kaya nondriya ndroi, pe hu koro mu kili yiy kaya kol Petsaita, ita haroh para ndran makaiye. Pe yiy opu iro ndron para kipwandrisa hu ndramat para hukalon.

⁴⁶ Iyamulan para hu kannau topwei, yiy iyau iya ngondron sih pe iya tohun.

⁴⁷ Pe Yesu hamou o, ara iro ndron pwan, pwen iro mwonen nakilokuh pe ndroi iya iho ndrokolo ndran makaiye.

⁴⁸ Pe Yesu inime ndramiran hu huro lowayani hu iya pahau pwokeyan, paratesah, nohai imum te ngondroi isa, pe ndramiran hu, ara huro lowayani hu iya pahau pwokeyan iya. Lang iro mbungahiy, pe Yesu, ara iya pe ihorokai ndran makaiye iropo iya kili hu. Iro tokai isa, pe pakiramwaitini hu.

⁴⁹ Hapeko ndramiran hu hunime yiy iro tokai ndrita ndran makaiye, pe hupa ndre yiy ara

mwomwoyou hamou. Pwen huwayeh, Ndrami-ran hu hunime yiy iro tokai ndrita ndran makaiye, pe hupa ndre yiy ara mwomwoyou hamou ...

⁵⁰ paratesah, yihu masih hunime yiy pe hunoh mimiri hu.

Indrou pwi ko, iwong iya kili hu, ipa, “Wawu mbuna akanoh! Aripo yo kopu; ndriya wawu kipwoke.”

⁵¹ Pwen Yesu ihis iya nondriya ndroi kili hu pe nohai imaito. Ndramiran hu ara huro lohonge ndrit masih,

⁵² paratesah, hu kannime sehe melit imbusiy iya ndrinnanohun, hapeko lohongahu ara kinileu pwi. Ndriyahu iro pwoke manau.

⁵³ Pwen yihu singondriti ndran makaiye huya haroh, pe husarayah husa kol hakol mendreheh ngalan Kennesaret, pe huwasi ndroi iro aliy.

⁵⁴ Pwen iro mwonen huro ndroi husa pwan, ara hu ndramat huyirowe Yesu.

⁵⁵ Pwen hungap huya nondriya hu kol ara kene, pe huya wiri hu ndramat humwa, pe husap hu iya hu pasup, pe husa hapeleheh mepo huhilingiy tehe Yesu iro aliy.

⁵⁶ Pe hu kol namandran, hu kol mendreheh, pe hu kol masih mepo Yesu irikai aliy topwei, ara huwiri hu ndramat masih humwa huya ndroho pehei. Pe hurakamam iya kili yiy, para kipa hiyan para hu ndramat humwa nima hu ko kiyahatek kiya payango koiwen. Pwen hu masih mepo nima hu iyahatek iya kili yiy, ara hurayah hiyan.

Tesah pwalan pe tesah howen

¹ Hu Parisiy hayah iyapolo hu ndramat hayah para hinuwani nongan para pwahanou, ara hupwen te Yerusalem husa rawurehu pe hurahakowa Yesu.

² Pe hunimei tehe hu ndramira Yesu hayah, ara huro namnam, hapeko hu kansungani nimahu pwi,* tehe nongan para pwahanou kinpwai.

³ Hu Parisiy pe hu Yutah masih, ara ngara hu karanuhuyani kowase tumbu, para sungeya nimahu, tehe kapa hu kansungani nimahu pwi, pwen andre hu kanlahiy para kanamnam pwi.

⁴ Pe kapa hu koro pehei pe hu kamui kasa, pe hu kansombungi hu pwi, ara andre hu kannamnam pwi. Pe ngara hu koro ndruwa kultuwayi tumbu hayah, para koluw kinna yi, tehe ngara hu kasungani pweniu, kohoi, pe pwelekei.

⁵ Pwen pe hu Parisiy pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, ara husok Yesu, hupa, “Paratapeh, pe ndramiram hu ara hu konoho ndruwa kultuwayi tumburou hu pwi, pe nimahu kas o pe hunamnam?”

⁶ Pwen Yesu isomwi hu, ipa, “Poropet Yisayah ipwai imwonen pe kinpwaingani kultuwayi wawu pwen, tehe wawu, ara ndramat para pwandrandraman. Pwayan kinpwai, kinpa toro: ‘Yihu ndramat aro, ara hu haiyani yo iyau poho hu ko,

---

* **7:2:** Iya lohonga hu Parisiy ara, nima hu ndramira Yesu ara hu kas ndre hu pwalan, paratesah, melit mepo kas ndre pwalan ara nonombun mbulmara Ngindrai. Pwen pe hu Parisiy ara ngara hu kasungani nimahu kimu, pwen hu kanamnam.

hapeko ndriyahu, ara ita mawen kili yo.

⁷ Yihu tora hari ngolo, hapeko ara mwaihei opu; paratesah, hu hinonou tahu pe pwahanou tahu, ara iyau lohonga ndramat opu.’

⁸ Akanime, wawu ara kantali topwe nongan para pwandrendrehe ta Ngindrai, pe wawu tora mbultuwe tisingi kultuwayi hu ndramat para kol pwan opu.”

⁹ Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu pahasani pohosai hiyan para kahandrisani nongan para pwahanou ata Ngindrai kiya mawen, pe ngara wawu koho ndruwa kultuwayi wawu mbukena wawu.

¹⁰ Tehe Mose kinpwai, kinpa, ‘Wou ahaiyani tamam hilu tinam’ pe ‘kapa hiyeh kiten ana taman ndre tinan, ara andre katingundrun kimat.’

¹¹ Hapeko wawu, ngara wawu kapwai, kapa, ‘Kapa ndramat hamou masombule pat ndre melit para pakisopwat taman pe tinan kiya aliy, hapeko kipwai kiya kili hilu, kipa, “Yukyuk iye, ara kunhaiyaniy para kiya ta Ngindrai,” ’

¹² pwen wawu kanpa hiyan para kipwokarani taman ndre tinan pwi.

¹³ Tehen tora ko pe wawu pwalngani nongna Ngindrai, pe wawu tora tokuyani kultuwayi tumbu wawu hu ko, mepo hutaliy isa kili wawu. Pe ngara wawu kambusi hu kultuw soyon iya tehen tora ko.”

Kultuw mepo iro nondriya ndramat iya ngawan, ara ngara kipwalngani hu ndramat iya mbulmara Ngindrai

14 Pwen Yesu iyoh iya kili hu ndramat soyon iya mepo huro ariya, ipa, “Wawu masih kene, kahilingi nongno pe lohonga wawu kileu.

15 Melit iro ngawan pe iya nondriya ndramat, ara kinlahiy para kimbusi yiy kirayah pwalan kiya mbulmara Ngindrai pwi. Hapeko sehe melit mepo iyau pohon isa ngawan, ara andre kimbusi yiy kirayah pwalan kiya mbulmara Ngindrai.

16 Wawu hiyeh mandrainga wawu, akahilingi nongan iye.”†

17 Pwen Yesu itali hu ndramat soyon ariya, pe iya nondriya seu. Pe ndramiran hu huya sike yiy iya ndroiya lohongai para nongan pwandritiye ara.

18 Pe Yesu isomwi hu, ipa, “Lohonga wawu ita nun, ndre? Wawu tana wawu pwi tehe hu memelit iro ngawan pe iya nondriya ndramat, ara kinlahiy para kimbusi ndramat kirayah pwalan kiya mbulmara Ngindrai pwi, ndre?

19 Paratesah, melit iro ngawan pe iya nondriya ndramat, ara kinhopo kinna neren pwi; hapeko iya iro puran opu, pe isa mawen nombuwen.” (Tehen tora ko, ara Yesu iyinganiy tehe anandrinai masih, ara hiyan opu para kaniyai.)

20 Pwen Yesu iro wong manau, ipa, “Melit mepo iro nondriya ndramat isa ngawan, ara ngara kimbusi ndramat kiya pwalan kiya mbulmara Ngindrai.

21 Yo upa, melit handra-handra iro lohonga ndramat pe isa ngawan, ara hu melit tehe toro

---

† 7:16: Nongan sahin iye, “Wawu hiyeh mandrainga wawu, akahilingi nongan iye.”, ara koluw kinto puk ta Mak pwi.

kene: hu lohonge mwomwan, tandroindroi, pahana, taya ndramat imat,

²² kultuw para pilah, pe kultuw para kalimiri, pe hu kultuw mwomwan handra-handra, pe pwasoyou, mbusihisih, ndrangsai, pwaturut, sikiye, pe ngou.

²³ Hu kultuw mwomwan masih kene tora, ara iro nondriya ndramat pe isa ngawan, pe ngara kimbusi ndramat kirayah pwalan kiya mbulmara Ngindrai.”

Pihi Ponisiya hamou ipwotisingi lohongan

²⁴ Pwen Yesu itine pe itali kol ara, pe iya pakeh kol hakol ngawan ngalan Tayar:‡ Yiy iya pe isong iya nondriya seu hawum, pe yiy mbuwalin para ndramat hamou kipahasaniy tehe yiy iya iro aliy; hapeko yiy, ara kinlahiy para kikohon kili hu pwi yoh.

²⁵ Indrou pwi ko, pihin hamou ihilingi nongan tehe Yesu iro aliy. Pihin ara, ma norun hamou pihin mepo payit iro ndritan, pwen pe iro mwonen ihilingiy, ihileh isa, pe itukuruhu iya ngondro ndrika Yesu.

²⁶ Pihin iye, ara hamou pihi Krik, pe tinan imwalahiy tan iro kol namandran hape Ponisiya, ita nondriya kol namandran iya Siriya. Pe yiy irakekeyani Yesu para kirasses payit kiya mawen ndrita norun pihin.

²⁷ Hapeko Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Hu mbunah kanamnam kimu na; kinna hiyan para kawiri anandrinahu mbunah pe kapiyaniy kiya anahu mwi, ara pwi.”

---

‡ 7:24: Tayar pe Siton; Tok Krik/Greek & Eng: Tyre and Sidon

28 Pwen pihin ara isomwi yiy, ipa, “Yapan, Ndrokonan; hapeko hu mwiyo mepo ngara hu koro pahandra keyau, ara ngara hu kaini konkonu hu mbunah i.”

29 Pwen Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Wou ansomwiyo hiyan; pwen pe amui ayau. Payit, ara kintali norum.”

30 Pwen imui iya wum, pe inime norun iye matin nokun, pe payit, ara kintali yiy kinnau.

Yesu isopwoyani ndramat hamou ndraingan iyui pe pohon imum

31 Pwen Yesu itali kol mepo pakeh kol ngawan Tayar ara, pe iyapwen te kol namandran Siton pe ilai iya Ndran Makaiye Kaliliyy. Pwen irikai iya nondriya kol namandran hape mepo hupohowei Tekapolis. §

32 Pwen hu ndramat hayah huwiri ndramat hamou isa kili Yesu; ndramat ara, ndraingan iyui pe kinlahiy para kinwong pwi. Pe hurakekeyani Yesu para kiyki niman kiya ndritan.

33 Pwen Yesu iwiri ndramat ara iya mawen kili hu ndramat soyon, pe iyki ndrakupweniman iya ndrainga ndramat ara. Pwen isokombunuh iya nimam i, pe iyki niman iyahatek iya kalame ndramat ara.

34 Pwen pe mara Yesu itandras iya kol paingan yang, pe ihiri ngohan tehe pakirang. Pwen ipwai iya kili ndramat ara, ipa, “Eppata!” Nongan aro iya nongna kol tahu, ara ipa, “Kite!”

---

§ 7:31: “Tekapolis” ara ipa “hu kol namandran masongui”; Eng: Ten Cities; TP: 10-pela bikpela taun. Anime 5:20.

³⁵ Indrou pwi ko, pe ndrainga ndramat ara ite, pe melit mepo irandrikipiri kalamen, ara itan, pe iwong ileu.

³⁶ Pwen Yesu ipwandrandrahani hu para hu mbuna katiyaniy kiya ta hamou. Yesu iro pa toro, hapeko huro pwoke para hu kaya pe kapwaharai manau.

³⁷ Pwen hu ndramat masih huhilingi nongan ara, pe mwoiwahu ihin turuwehu. Pe hupa, “Hu melit masih kinmbusiy ara hiyan o. Hu ndramat ndraingahu iyui, ara hurahihilong. Pe hu ndramat pohohu pwi, ara hu kanwong topwei yi.”

8

Yesu itaingani anandrinai iya kili hu ndramat mahaapou (4,000)

¹ Pwen iho nondriya hu lang ara, hu ndramat soyon iya yi, husa rawure hu paiwe, pe anandri-nahu pwi. Pe Yesu iyoh ndramiran hu husa, pe ipwai iya kili hu, ipa,

² “Koyu isikirani hu ndramat aripo. Hu topo sura yo lang maroyoh pwen, pe hapesah para hu kayan, ara pwi.

³ Pe kapa kupwandrisa hu kamui kaya wum mamundruwahu, pwen andre marahu kawuh pe andre hu kaya yos kaya sai, paratesah, hayah tahu, ara hupwen mwanan husa.”

⁴ Pwen ndramiran hu husomwi yiy, pe hupa, “Worou turopo kol mwanan, pe andre tukawiri ndrinnanohun kiyau aleheh kisa, para kaikiy kiya ana hu ndramat masih kene tora kaliy?”

⁵ Pe Yesu isok hu, ipa, “Ndrinanohun ita kili wawu, ara masahayeh?”

Pe husomwi yiy, hupa, “Ndrinanohun manandrtoyoh iripo.”

⁶ Pwen Yesu ipwai iya kili hu ndramat masih para hu kampwan ndrita pwan. Pwen iwiri ndrinanohun manandrtoyoh ara, pe irawuloh; pwen iramburingiy, pe iykiy iya kili ndramiran hu para hu katainganiy kiya kili hu ndramat masih. Pwen hutainganiy.

⁷ Pe anahu ni hayah mendreheh iro sura hu yi. Pwen Yesu iwiri hu pe irawuloh, pe ipwai iya ta ndramiran hu para hu kaya tainganiy.

⁸ Pe yihu masih, ara hunamnam pe isihi hu. Iyamulan ndramiran hu hurawurani ndritike anandrinai tahu iyawule, pe hunihiy iya ndrop manandrtihat.

⁹ Pwen ndromwoya hu ndramat masih kene huro ara, ara iho pakeh tehe mahaapou (4,000). Pwen ipwandrisa hu huyau,

¹⁰ pe indrou pwi ko, Yesu ihis iya nondriya ndroi iyasura ndramiran hu, pe huyau huya pwen te kol namandran hape Talmanuta.

¹¹ Hu Parisiy husa pe humu iya ndroiya takokowai iyapolo Yesu. Hu pakanohonou yiy, pwen pe husike yiy para kipwaingani kaipisa pwoke handra kiyau kol paingan yang.

¹² Yesu ihiri kunuwen pwokeyan iya, pe ipa, “Teheh tapeh pe hu ndramat hasap para mahapo husok para hu pakanime kaipisa pwoke? Upwai ndrokonan isa kili wawu, andre yihu kannime kaipisa hapesah pwi.”

13 Pwen Yesu itali hu pe ihis iya nondriya ndroi paiwe, pe humui huya haroh para ndran makaiye.

Yis tahu Parisiy pe ta Herot

14 Pwen ndramiran hu koyuhu imayit para kapo ndrinanohun. Ndrinanohun hapus opu iro nondriya ndroi surahu.

15 Pe Yesu ipa nongan pwandrendrehe, ipa, “Akoro rapapahan kiya yis tahu Parisiy pe yis ta Herot i.”

16 Pwen pe huro panguluwaney mwalinga hu hamou-hamou, huro pa, “Matisan ndrinanohun pwi pe ita wong tora.”

17 Hapeko Yesu kinpahasaniy pwen sehe nongan huro wong yaliy. Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Paratesah wawu tora panguluwaney tehe ndrinanohun pwi? Wawu kannimei mapu pe lohonga wawu kinileu mapu, ndre? Pe ndriya wawu pwokeyan iya, ndre?”

18 Mamara wawu, hapeko wawu konoho nimey pwi, ndre? Pe mandrainga wawu, hapeko wawu konoho hilingiy pwi, ndre? Pe koyu wawu kintut, ndre?

19 Tandrohonga uramburingi ndrinanohun mayimah iya kili hu ndramat mayipou ara (5,000), pwen wawu nihi ndritiken iya ndrop masahayeh?”

Pe hupa, “Songui pe luhat.”

20 “Pe tandrohonga uramburingi ndrinanohun manandrtoyoh iya kili hu ndramat mahaapou ara, pwen wawu nihi ndritiken iya ndrop masahayeh?”

Pe hupa, “Manandrtihat.”

²¹ Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Lohonga wawu kinileu mapu ko, ndre?”

Yesu isopwoyani ndramat hamou para kol Petsaita mepo maran iyoh

²² Yesu iyasura ndramiran hu huyarayah huya kol mendreheh Petsaita. Pe hu ndramat hayah huwiri ndramat hamou maran iyoh isa kili yiy. Pe hurakekeyani Yesu para kiyki niman kiya-hatek kili ndramat ara.

²³ Pwen Yesu imbultuwe nima ndramat mepo maran iyoh ara, pe iluwi yiy pe hiltali kol mendreheh ara, hilya ngawan. Pwen Yesu isokombunuhi maran, pe iyki niman iya ndritan. Pwen isike yiy, ipa, “Anime hapesah, ndre pwi?”

²⁴ Ndramat ara maran itandras, pe ipa, “Unime hu ndramat, hapeko nimnim tahu ara tehe hu kei hutora tokai huya-husa.”

²⁵ Pwen Yesu iyki niman paiwe iya mara ndramat ara. Pe maran isa leu, pe isarayah hiyan paiwe, pe inime memelit masih ileu.

²⁶ Pwen Yesu ipwandrisa yiy iyau iya wum, pe ipa, “Mbuna amui aya nondriya kol mendreheh ara.”

Pita iwong ngawan tehe Yesu, ara yiy Kristus

²⁷ Pwen Yesu iyapolo ndramiran hu huyau huya kol hayah mendreheh, pakeh kili kol ngawan Sisariya Pilipai. Huro tokai sai huya, pe Yesu isike hu, ipa, “Akapwai kisa kili yo, hu ndramat masih hutora pa ndre yo hiyeh?”

²⁸ Pwen hupwai, hupa, “Hu hayah hupa wou Yohanes Ndramat para Paptais; pe hu hayah i,

hupa wou Eliyah; pe hu hayah i, ara hupa wou hamou tahu poropet.”

²⁹ Pwen Yesu isike hu, ipa, “Pe wawu, ara wawu pa ndre yo hiyeh?”

Pwen Pita isomwi yiy ipa, “Wou ara Kristus.”*

³⁰ Pwen Yesu ipwandrandrahani hu para hu mbuna katiyaniy kiya kili hamou tehe yiy hiyeh.

Yesu iranonoye tehe andre kimat pe kitine

³¹ Pwen Yesu iro hinuwani hu tehe Noru Ndramat, ara andre kiya nondriya hu ngandran soyon, pe andre hu yapane kol, hu pris huhohin ta hu pris masih, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, ara andre hu khamwisnani yiy, pe andre hu katingundrun kimat; pe lang maroyoh kihipwen, andre kisa tine paiwe.

³² Pe itiyani nongan ara, iya ngawan kili hu. Pwen Pita iwiri yiy iya pwakin pe iro pomate yiy.

³³ Hapeko Yesu ipaiwani maran iya kili ndramilan hu, pwen ipomate Pita, ipa, “Sinai, asaya ndruwo! Wou anto ndruwa lohonga Ngindrai pwi, hapeko ata ndruwa lohonga ndramat opu.”

³⁴ Pwen Yesu iyoh hu ndramat masih husa kili yiy, iyapolo ndramilan hu, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Kapa sehe ndramat pakicho ndruwo, ara andre kipa pwi katan mbukenan, pe kikap kei tondrih tan, pe kisa kiho ndruwo.

³⁵ Paratesah, Pe hiyeh kihimbusani mwoiwan mbukenan, andre mwoiwan kitali yiy. Pe hiyeh kilohongani yo, pe kirikai kiya nongan hiyan

---

* **8:29:** “Kristus,” iya nongna kol tahu Krik, ara ipa “Ndramat mepo Ngindrai irakiniman.”

ato, pe kitali mwoiwan kisa kili yo, pwen andre kisopwat mwoiwan mbukenan.

³⁶ Sehe melit hiyan andre ndramat hamou ki-wiriy kapa memelit masih para kol pwan kiya mbukenan yiy, hapeko yiy kitali mwoiwan pe kimat?

³⁷ Sehe melit ndrokongan ndramat hamou ilahiy para kiykiy para kisuliyani taleh tan kimui?

³⁸ Pe kapa ndramat hamou kimasi to, pe kimasi kiya nongno kiya nondriya hu lang mwomwan aripo—hu lang para pilah pe pakut mwomwan tahu hasap mahapo—ara andre Noru Ndramat kimasi ta ndramat ara yi, kiya lang mulan—kirahihini lang para yiy nakisa, kiyapolo nonowa ngana Taman pe kiyapolo hu angelou haiyan.”

9

¹ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Upwai ndrokongan isa kili wawu, tehe hu hayah mepo hutopo tine iye, ara andre hu kanhingorowe kimat kileh pwi, kipoo hu kanime kolo King Ngindrai kisarayah kisa sura pwoke tan.”

Nombuwe Yesu ipiy

² Pe lang manonoh ihipwen, Yesu iwiri Pita, Yamis, pe Yohanes huya polo yiy, pe iluwani hu huya ngondron sih paingan. Yihu kopu huya pe huro aliy. Pe nombuwe Yesu ipiy iro mbul-marahu.

³ Pe koiwen, ara isarayah pallen pe nganganan iya. Kinlahi ndramat hamou para kol pwan kisungani koyau kisarayah pallen tehen tora, ara pwi.

⁴ Pe Eliyah iyasura Mose ara hilsarayah hilsa mbulmarahu, pe hilro wong iyasura Yesu.

⁵ Pe Pita ipwai iya kili Yesu, ipa, “Ndramat para Hinonou, hiyan para yowu koro iye. Pwen yowu kapuli yopai matiikum—hawum atam, pe hawum ata Mose, pe hawum ata Eliyah.”

⁶ Pita ipa toro, paratesah, hunoh mimiri hu, pe ikowu sehe nongan para kiwong kiya aliy.

⁷ Pwen kokom isa pe iramburuhi hu, pe yoholai sahin iyau nondriya kokom, ipa, “Iye, ara noru mepo ndriyo imbuluhi yiy. Wawu kahilingi yiy.”

⁸ Indrou pwi ko, pe marahu ihiselep, pe hu kannime hamou pwi; Yesu ko iro surahu.

⁹ Pwen hutali ngondron pe huro tuh nakamui kasa pwan, pe Yesu ipwatingiy iya kili hu tehe hu mbuna kanese ndrainga hamou kiya sehe melit hu kannime, kipoo Noru Ndramat kimat pe kitine paiwe.

¹⁰ Humbultuwe tisingi nongan ara, pe huro panguluwaniy mwalingahu, hupa, “Ndroiya nongan ara, ara ipa tesah ndrokonan—‘kimat pe kitine paiwe?’”

¹¹ Pwen husok Yesu, hupa, “Paratapeh pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou ngara hu kapwai tehe Eliyah andre kisa kimu?”

¹² Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Nongan ara ndrokonan; Eliyah andre kimu kisa pe kimwaniyani hu melit masih. Hapeko tehen tapeh, nongan ita nongna Ngindrai koluw, ara kinpwai tehe Noru Ndramat andre kikuni nop-waran pe andre hu ndramat kamwisnani yiy?”

¹³ Hapeko upwai isa kili wawu toro: Eliyah, ara kinsa pwen. Pe hu kanmbusi kultuw handra-handra kinna kili yiy tehe pwayan hu kantatuluwiy kinnatan.

Yesu isopwoyani wihou hamou mepo payit iro ndritan

¹⁴ Pwen Yesu iyasura hu matimou, ara humui husarayah husa kili ndramiran hu hayah i; pe hunime hu ndramat soyon iya hurahakowahu. Pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou hayah, ara huro takekei iyasura hu ndramira Yesu.

¹⁵ Pe iro mwonen hu ndramat ara, huho nime Yesu ko, pe huteleh mwomwan, pe hungap huya, pe hupohonani yiy.

¹⁶ Pe Yesu isike hu, ipa, “Wawu tora takekei iyapolohu, ara ndroiyn tesah ndrokonan?”

¹⁷ Ndramat hamou iro mwalingahu isomwi Yesu, ipa, “Ndramat Para Hinonou, yo uwiri noru kamai isa kili wou, paratesah, payit para pohomum iripo ndritan.

¹⁸ Kiro mwonen lang para memelit mwomwan ngara kikohis kiya ndritan, ara ngara kimbultuwe yiy pwokeyan pe kipiyan yiy kiya pwan. Pe ngara mbusas kiro wet pohon, pe kiyantani koltan, pe mandran kisiyan. Usok ndramiram hu para hu karasses payit kiya mawen, hapeko hu kanwenei pwi.”

¹⁹ Pwen Yesu iwong imui iya kili hu, ipa, “O wawu hasap para mahapo, ara wawu kanpwotisingi lohonga wawu pwi, pe lohonga wawu imwakaikai. Mwalaiheh pe andre kuro sura wawu ko yeh? Pe maporosahayeh andre kuro

kuni nopwaran tawawu ko yeh? Wawu kawiri mbunah kama ara, kisa kili yo.”

²⁰ Pwen huwiri wihou ara, iya kili Yesu. Pe payit ariya inime Yesu pe indrou pwi ko, ilosani wihou iya mwomwan; ipiyani yiy iya pwan pe iro tiriyani yiy, pe mbusas iro wet pohon.

²¹ Pwen Yesu isike taman, ipa, “Maporosahayeh kintayah kili yiy?”

Pe taman isomwiy, ipa, “Yiy mamendreheh o pe irayah.

²² Lang hitun kinna ngara kipiyan yiy kiya mwan pe ndran kene, pe pakitingundrun kimat. Hapeko kapa alahiy para amwaniyani yiy, pwen koyum kisikirani youlu pe asopwat youlu.”

²³ Pe Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Paratapeh pe apa, ‘Kapa alahiy?’ Melit masih andre karayah kapa ndramat hamou kipwotisingi lohongan.”

²⁴ Indrou pwi ko, tama wihou ara, ara iwayeh, ipa, “Yo upwotisingi lohongo; hapeko lohongo, ara mulai opu. Asopwat yo.”

²⁵ Pwen Yesu inime hu ndramat soyon huro ngap husa pakeh kili hu, pwen ipomate payit ara, pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Wou payit para pohomum pe ndrainga pwi, upwandrandrahaniy isa kili wou, atali yiy aya mawen, pe mbuna amui asa ndritan paiwe.”

²⁶ Pwen payit ara, iwayeh iya namandran masih, pe wihou ara, iro lokuwai pwokeyan iya. Pe payit isa mawen kili yiy. Pe wihou ara, imbuei tehe kinimat pwen. Pe hu ndramat soyon iya hunime yiy pe hupa ndre kinimat.

²⁷ Hapeko Yesu iyki niman iya kili yiy pe isoli yiy pe itine.

²⁸ Iyamulan para aliy, Yesu iya nondriya seu, pe ndramiran hu husok yiy nokule ko, hupa, “Paratapeh pe yowu kanlahiy para karasses payit ara, kiyau pwi?”

²⁹ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Melit iye ara andre kirayah kiyau totohun opu.”

³⁰ Pwen hutali kol ara, pe husayau nondriya kol namandran hape Kaliliyy. Pe Yesu, ara mbuwalin para ndramat hamou kipahasani sehe kol ndrokonan huro aliy,

³¹ paratesah, yiy iro hinuwani ndramiran hu. Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Noru Ndramat, ara andre hu karatuni pe kaiki yiy kiya kili hu ndramat pe andre hu katingundrun. Hu katingundrun kihipwen, pwen kiho nondriya lang maroyoh andre kitine paiwe.”

³² Hapeko ndramiran hu ara hu kanpahasani ndroiyyi nongan ara pwi, pe hunoh para kasok yiy kiya aliy.

Hiyeh ara ihohin masih

³³ Pe husarayah husa Kapernawum pe husoro nondriya seu. Pwen Yesu isike hu, ipa, “Wawu ro tokai sai wawu sa, pe wawu ro takekei iya nongna tesah?”

³⁴ Hapeko humun opu, paratesah, huro pwen sai husa pe huro takekei mwalingahu para hiyeh tahu iho hin.

³⁵ Pwen Yesu impwan pe iyoh hu Songui pe Lumou husa kili yiy, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Kapa hamou tawawu nakiho hin, pwen andre kiyki yiy

kisa pwan masih, pe kirayah tehe ndramat para poya mbulya hu ndramat masih.”

³⁶ Pwen iwiri mbunah hamou mendreheh, pe iyki yiy iro tine mwalingahu. Pe ipwocarani yiy iro niman, pe ipwai iya kili ndramiran hu, ipa,

³⁷ “Kapa sehe ndramat kimbusi hiyan kiya kili mbunah mendreheh hamou tehen iye kiya ngolo, pwen imbusi hiyan isa kili yo; pe hiyeh kimbusi hiyan sato, ara kinmbusiy sato ko pwi, hapeko imbusiy iya kili hiyeh mepo ipwandrisa yo usa.”

Ndramat mepo kinhingasi worou pwi, ara yiy para sura tou

³⁸ Pwen Yohanes ipwai, ipa, “Ndramat Para Hinonou, yowu nime ndramat hamou iro rasses hu payit huyau iya ngalam. Pe yowu pwayi yiy para kihitohai, paratesah, yiy hamou para sura tou pwi.”

³⁹ Hapeko Yesu ipwai, ipa, “Wawu mbuna akasingori yiy. Kapa ndramat hamou kimbusi ndraikiya melit kiya ngolo, pwen kinlahiy para kipwahaltani yo kileh pwi.

⁴⁰ Hiyeh mepo kintasingat anarou pwi, ara yiy para susura tou.

⁴¹ Pe kapa sehe ndramat kinime wawu ndramira Kristus, pe kihang wawu ndran wawen hape kiya ngolo, pwen upwai ndrokonan isa kili wawu, tehe Ngindrai, ara andre koyun kinmayit kennen pwi.

Mbuna akambusi hamou kiyos kiya pakut mwomwan

⁴² Kapa hiyeh kimbusi hamou tahu mbunah mendreheh iye, mepo hupwotisingi lohongahu

isa kili yo, para kiyos kiya pakut mwomwan, pwen sehe ndramat kimbusiy tehen tora, kora tandroindroi tan ara, ara toro: hiyan para hu kandruyani pat sih namandran kiya koyun, pe kapiyani yiy kiya nondriya ndras. Hapeko koran ndrokonan nakiwiri, ara mwomwan masih.

⁴³⁻⁴⁴ Kapa nimam hakai kimbusi wou ayos aya pakut mwomwan, pwen hiyan para asondriti nimam ara, kiyau. Hiyan para aya paingan kapolo nimam hakai o. Matisan aya kapolo nimam malkai pe hu kapiyani wou aya nondriya ngat mepo mwan itayat aliy.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Pe kapa ndrikam hakai kimbusi wou ayos aya pakut mwomwan, pwen hiyan para asondriti ndrikam ara, kiyau. Hiyan para aya paingan kapolo ndrikam hakai o. Matisan aya kapolo ndrikam malkai, pe kapiyani wou aya nondriya ngat mepo mwan itayat aliy.†

⁴⁷ Tehen aliy opu, kapa maram sih kimbusi wou pe ayos aya pakut mwomwan, pwen hiyan para atangihi maram ara, kiyau. Hiyan para wou aya kolo King Ngindrai kiyapolo maram sih o, Matisan maram malwoh kiro hiyan, hapeko hu kapiyani wou kiya nondriya ngat mepo mwan ita yat aliy.

⁴⁸ Kol ara,
'wiy ipep ita aliy pe hu konoho mat pwi.

---

* **9:43-44:** Hu Puk Paipel hayah para koluw, ara 9:44 ita aliy pe ipwai tehe 9:48 ipa toro: "Kol ara, wiy ipep ita aliy pe hu konoho mat pwi. Pe mwan ita yat aliy yi, pe andre kinto-kinto."

† **9:45-46:** Hu Puk Paipel hayah para koluw, ara 9:46 ita aliy pe ipwai tehe 9:48 ipa toro: "Kol ara, wiy ipep ita aliy pe hu konoho mat pwi. Pe mwan ita yat aliy yi, pe andre kinto-kinto."

Pe mwan ita yat aliy yi, ara andre kinto-kinto.’

⁴⁹ Pe ndramat masih andre mwan kitimwi hu tehe ndras ngara kimbusi melit kirayah haiyan.

⁵⁰ Ndras para kanyai, ara hiyan, hapeko kapa ndras kankanan pwi, pwen andre tukambusi tesah para kana ndras kimui? Pwen wawu karayah tehe ndras, pe ndriya wayis kiro sura wawu hamou-hamou.”[‡]

10

Yesowai imut

¹ Pwen Yesu itali kol ara, pe iya kol namandran hape Yutiya ita haroh para ndran Yortan. Pe hu ndramat soyon iya husa mbultere hu porosih i. Pe ihinuwani hu iya nongna Ngindrai, paratesah, kultuwayi kowasen, ara tehen tora ko.

² Hu Parisiy hayah husa kili Yesu pe hunohonou Yesu iya nongan sahin. Pe husike yiy, hupa, “Nongan para pwahanou ta Ngindrai ipa hiyan para kamai hamou kitali nambuyun, ndre pwi?”

³ Yesu isomwi hu, ipa, “Mose kinpwandrandrahani tapeh ita nongan para pwahanou kinsa kili wawu?”

⁴ Pe hupwai, hupa, “Mose, ara kinpa hiyan para ndramat hamou kiratuluwi nongan para yesou kimut pe kitali nambuyun kiyau.”

⁵ Hapeko Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Mose kinpahasaniy tehe ndriya wawu, ara ipwoke, pwen pe yiy iratuluwi nongan para pwahanou ara isa kili wawu.

[‡] **9:50:** Ndriyai lohongai para nongan ita 9:49-50 ara kinileu hiyan pwi. (Nongan para “ndras”; Eng: salt; TP: sol)

⁶ Hapeko koluw-koluw mamu kinna, Ngindrai imangsani hu ndramat malpat—kamai pe pihin.

⁷ ‘Pwen tehen tora ko, andre kamai kitali taman hilu tinan, pe andre hilu pihin tan karayah hapat, pe nombuwe hilu kirayah hamou o.’

⁸ Pwen tehen tora ko hilu konto tehe malmou pwi; hapeko nombuwe hilu kintayah hamou o.

⁹ Pwen sehe melit Ngindrai kiniykiy kinna wule, ara ndramat mbuna kimbusi mwalinga hilu kimut.”

¹⁰ Pwen humui huya nondriya seu i, pe hu ndramira Yesu husok yiy porosih i iya lohongai ara.

¹¹ Pe Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Kapa kamai hamou kitali nambuyun, pe kiyesou kiya kili pihin hamou paiwe, ara ipo pilah pe irandroyani nambuyun.

¹² Pe tehen aliy o, kapa pihin hamou kitali nambuyun pe kiyesou kiya kili kamai hamou paiwe, ara ipo pilah.”

Hu mbunah mendreheh huya kili Yesu

¹³ Hu ndramat hayah huwiri hu mbunah mendreheh husa kili Yesu para Yesu kiyki niman kiya ndritahu. Hapeko ndramiran hu hunimei pe hupomate hu ndramat ara.

¹⁴ Pwen Yesu inimei tora pe ndriyan kinipwes pwi, pe ipwayi ndramiran hu, ipa, “Wawu katali hu mbunah kasa kili yo, pe mbuna akakaituwe hu, paratesah, kolo King Ngindrai, ara atahu tehen aro kene.

¹⁵ Yo upwai ndrokonan isa kili wawu, kapa ndramat hamou kinwiri kultuwayi kolo King

Ngindrai tehe mbunah hamou tehen iye pwi, ara kinlahiy para kiya nondriyan pwi.”

¹⁶ Pwen ipwokarani hu mbunah husa ndrahasa niman, pe iyki niman iya ndritahu pe itoholi hu.

Ndramat hamou menmenan soyon

¹⁷ Pwen Yesu itine iro tokai iya iho sai, pe ndramat hamou ingap isa pe itukuruhu iya mbulmaran, pe isok yiy, ipa, “Ndramat Hiyan Para Hinonou, yo andre kumbusi tapeh para kuwiri taleh mepo andre kinto-kinto?”

¹⁸ Pwen Yesu ipwai, ipa, “Paratapeh wou apohowe yo hiyan? Hamou hiyan pwi. Ngindrai hamou opu, ara yiy hiyan.

¹⁹ Wou tanam hu nongan para pwahanou: mbuna atingundru ndramat kimat, mbuna apo pilah, mbuna apahana, mbuna apakarawani ndramat hamou kiya nongan, mbuna apwokoiwe, pe ahaiyani tamam hilu tinam.”

²⁰ Pe ndramat aro, ipa, “Ndramat Para Hinonou, mawihou to ko isa matne mahapo, pe kunmbusi melit masih atapohowei ara.”

²¹ Yesu maran iya kili yiy pe ndriyan imbuluhi yiy pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Melit handra ko ita ndron para ambusiy. Ayau aya, pe ayapo pehei kiya hu melit masih atam, pe awiri singayai para aliy, pe atainganiy kiyata hu ndramat mepo hundoisiy, pe andre awiri hu melit lahayan kennen namandran ita kol paingan yang. Pwen asa, oho ndruwo.”

²² Ndramat aro ihilingi nongan ariyo pe mbulmaran ilomwa, pe iyau iyapolo ndriya pworu, paratesah, menmenan ara soyon iya.

²³ Pwen Yesu maran ihiselep iya kili ndramiran hu pe ipwai, ipa, “Hu ndramat mepo menmenahu soyon, ara ingandrah pwokeyan iya para hu kaya nondriya kolo King Ngindrai.”

²⁴ Ipa toro, pe ndramiran hu mwoiwahu ihin iya nongnan. Hapeko Yesu ipwai paiwe, ipa, “Wawu noru, ndramat mepo iyki ndriyan iya meltan soyon iya, ara ingandrah para kiya nondriya kolo King Ngindrai.

²⁵ Ingandrah para kamel hamou kisong kiya ngara kannih, hapeko ngandrahan iya para ndramat hamou menmenan soyon iya kisong kiya nondriya kolo King Ngindrai.”

²⁶ Pe ndramiran hu, ara huro lohonge ndrit pe huro wong mwalingahu ko, hupa, “Kapa tehen tora, pwen andre hiyeh ndrokongan kilahiy para kiwiri taleh mepo andre kinto-kinto?”

²⁷ Pwen Yesu maran iya kili hu pe isomwi hu, ipa, “Hu ndramat, ara kanwenei pwi, hapeko Ngindrai, ara tehe hu ndramat pwi, Ngindrai ara iwenei para kimbusi melit masih kene.”

²⁸ Pwen Pita iwong iya kili Yesu, ipa, “Kiya, animei; yowu kantali melit masih para koho ndruwam.”

²⁹ Pe Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Upwai ndrokongan isa kili wawu; kapa sehe ndramat kilohongani yo pe nongan hiyan, pe kitali suwen, ndre nalin hu, ndre pisun hu, ndre taman, ndre tinan, ndre norun hu, ndre pwenen,

³⁰ pwen andre yiy kipo suluya melit soyon iya, kirayah tehe sangat, andre kirayah kili yiy mahapo iripo kol pwan. Ngindrai andre kiyki melit soyon iya andre kiramwaitini melit para

koluw. Andre ndramat ara kiwiri suluya seu, suluya nalin, suluya pisun, suluya tinan, suluya norun, pe suluya pwenen soyon iya. Pe andre kiya nondriya nopwaran i, nopwaran mepo hu ndramat andre hu karandroyani yiy kiya aliy. Pwen lang mulan nakisarayah, andre yiy kiwiri taleh mepo andre kinto-kinto.

³¹ Hapeko hu ndramat soyon hutora mu, ara andre hu kaya mulan; pe hu ndramat soyon hutora mulan, ara andre hu kaya mu.”

Yesu iranonoye paiwe iya kimat tan

³² Pwen huro tokai sai nakaya Yerusalem pe Yesu ara iye mu tahu. Pe ndramiran hu ara lohongahu indrap, pe hu ndramat huro ndr uwahu, ara hunoh. Pwen iwiri hu Songui pe Lumou huya pwakin hape pe itiyaniy iya kili hu iya sehe melit andre kirayah kili yiy.

³³ Pe ipwai iya kili hu, ipa, “Akahilingiy! Worou nakaya paingan Yerusalem pe andre hu ndramat karatuni Noru Ndramat kiya nima hu pris huhohin ta hu pris masih, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou. Pe andre hu kaiki yiy kiya nongan pe kamburi nongan para katingundrun kimat. Pe andre hu kaiki yiy kiya nima hu Ndramira Lah.

³⁴ Pe andre hu kapwasimiri yiy, pe kasokombunuhi yiy, pe andre hu kamwiri yiy kiya malkei; pwen andre hu katingundrun kimat. Pe lang maroyoh kihipwen, andre ksatine paiwe.”

Soksok ta Yamis hilu Yohanes

³⁵ Pwen hilu NdraSepetiy malmou, Yamis hilu Yohanes, hilu sa kili Yesu pe hilu pwai iya kili

iyi, hilu pa, “Ndramat Para Hinonou, sehe melit youlu nakasok wou kaliy, ara youlu namiliy para ambusiy kisa kili youlu.”

³⁶ Pe ipwai iya kili hilu, ipa, “Walu namiliy para kumbusi tesah kisa kili walu?”

³⁷ Pe hilu pwai iya kili iyi, hilpa, “Kiro mwonen wou narayah king kiyapolo nonowam, pwen youlu namiliy tehe hamou toulou kimpwan kapwen te nimam mot, pe hamou kiyapwen te nimam kamou.”

³⁸ Hapeko Yesu ipwai iya ta hilu, ipa, “Walu tana walu tesah walu tora sok iya aliy pwi. Walu lahiy para kayin kiya pweniu iye mepo pakeh nakuyin kaliy? Ndre walu lahiy para kaya nondriya paptais mepo nakuya aliy aro yi?”

³⁹ Pe hilu pwai iya kili iyi, hilpa, “Ehe, ara youlu lahiy.” Pe Yesu ipwai iya ta hilu, ipa, “Ndrokonan; pweniu mepo nakuyin kiya aliy, ara andre walu kayin kaliy yi. Pe sehe paptais nakuwiry, ara andre walu kawiry i.

⁴⁰ Hapeko para walu kampwan kapwen te nimo mot ndre kamou, ara yo kunlahiy para kusomwi walu pwi. Ndrohonoku pwanpwan ara, ara Ngindrai kinmwaniyaniy pwen nakiya ta hilu sehe ndramat mepo hilu nakaya aliy.”

⁴¹ Pwen ndramiran hu masongui, ara huhilingi nongan aro, ara ndrinhahu ilokuh ta Yamis hilu Yohanes.

⁴² Hapeko Yesu iyoh hu masih husa wule kili iyi, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu pahasaniy tehe hu yapane hu Ndramira Lah,* ara ngara hu kaya mu kata ndramirahu tora pahandrahu. Pe

---

* **10:42:** Eng: Gentiles

hu pohon tahu, ara ngara hu karakekeyani hu, iyapolo pwoke nopwaran, para hu koho ndruwa nongnahu.

⁴³ Hapeko wawu, ara tehe yihu pwi. Hiyeh tawawu pakirayah namandran, ara andre kirayah ndramat para poya mbulya wawu.

⁴⁴ Pe hiyeh ta wawu pakimu ta wawu masih, ara andre kirayah ndramat para pawandrendres o mwaihei tawawu masih.

⁴⁵ Paratesah, Noru Ndramat kinsa para hu ndramat kasopwat yiy pwi, hapeko isa, ara para kisopwat hu ndramat, pe para kiyki mwoiwan para kikonuhi hu ndramat soyon hu kamui.”

Partimeyus maran iyoh pe Yesu isopwoyani maran ileu paiwe

⁴⁶ Pwen husa kol ngawan Yeriko, pe iyamulan Yesu iyasura ndramiran hu nakatali kol ara, iyapolo hu ndramat soyon iya huro ndruwahu. Pe ndramat hamou maran iyoh, ngalan Partimeyus, yiy noru ndramat hamou ngalan Timeyus,[†] ara yiy impwan pwaki sai pe iro rakamam iya kili hu ndramat.

⁴⁷ Yiy ihilong tehe Yesu ndramat para kol Nasaret, iropo isa. Pwen iyoh iya namandran iya, ipa, “Yesu, noru Tepit, koyum kisikirani yo!”

⁴⁸ Hu ndramat soyon iya hupomate yiy para kimun opu, hapeko iwayeh namandra-namandran iya, ipa, “Yesu, noru Tepit, koyum kisikirani yo!”

[†] **10:46:** Iya nongna kol tahu, ngalan “Partimeyus”, ara ipa, “Noru kamai ta ndramat hamou ngalan ‘Timeyus’.” Pwen worou Nali, ngara tukapohowe ngalan tora: “NdraTimeyus.”

⁴⁹ Pwen Yesu ihilingi yiy pe iro tine pe, ipa, “Akayoh yiy kisa.” Pwen huyoh ndramat maran iyoh ara isa, pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Apwokeyani wou pe atine; yiy ita yoh wou.”

⁵⁰ Pwen itali tamburuhan iya mawen, ikohis, pe isa kili Yesu.

⁵¹ Yesu isomwi yiy, pe ipa, “Wou anamiliy para kumbusi tesah kisatam?”

Pwen ndramat maran iyoh ara, ipwai, ipa, “Ndramat Para Hinonou, yo unamiliy para kumnim.”

⁵² Pe Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Kiya, ayau; lohongam ndrision, ara kinsopwat wou.” Hape pwi ko, maran inimnim paiwe. Pwen iho ndruiwa Yesu, pe huro tokai sai huyau.

11

Yesu iya nondriya Yerusalem tehe king

¹ Yihu ropo husa pakeh Yerusalem, pwen husa kol malkol hira Pahayi Holip, ngala kol malkol ara, Petpake pe Petaniy. Pwen Yesu ipwandrisa ndramiran hilu malmou,

² pe ipwai iya kili hilu, ipa, “Walu kaya mu kaya kol mendreheh yoho mu kili walu, pe kiro mwonen walu nakaya nondriyan, andre walu kanime noru tongkiy hamou hu kanwasi yiy ita; pe tongkiy ara, ara ndramat hamou kinmipwan ndritan mapu. Alkatali yiy pe alkaluwi yiy kisa.

³ Kapa hamou kisike walu, kipa, “Walu tora po tesah?” Pwen walu kapwai kiya kili yiy, alkapa, ‘Yapan inamiliy namu, pwen andre kindrou pwi ko kimui kisa nokun.’ ”

⁴ Pwen hilya pe hilu nime noru tongkiy hamou, iro tine sai, mepo hu kanwasi yiy pwen iho pohomara seu hawum. Pwen hiluro lombuliy,

⁵ pe ndramat hayah huro tine pakeh, ara husike hilu, hupa, “Walu tora lombuli tongkiy ara—walu nakasahaye walu kaliy eh?”

⁶ Hilu pwai imui iya kili hu sehe nongan Yesu kinpwai kinna kili hilu. Pwen hupa hiyan para hilu kawiriy kiya.

⁷ Pwen hilu wiri tongkiy isa kili Yesu, pe hilu tali ndroha hilu pe hilu pwalaniy iya ndrita tongkiy pe Yesu iya mipwan aliy.

⁸ Pe hu ndramat soyon iya hupwalaniy koyau tahu iya ndrita sai. Pe hu hayah tahu huya piyang pe huya sondriti ndrandra nonou hayah pe hupwalaniy iya sai yi.

⁹ Pe hu ndramat huro mu pe hu ndramat huro ndruiwan kene ara huro wayeh, hupa tehe toro: “Hosanna!

Lomwes ita kili yiy mepo isa iya ngala Yapan.

¹⁰ Ngindrai kitoholi king torou mahapo nakisa; yiy ara ndrayer tamarou Tepit.

Hosanna, kahari ngala Ngindrai iyera paingan masih!”

¹¹ Yesu iya nondriya Yerusalem pe isong iya nondriya yumwa totohun namandran, pe maran ituluwani melit masih. Hapeko kol iro piyah, pwen yiy imui iya Petaniy, iyasura hu Songui pe Lumou.

Yesu irasses hu ndramat huropo pehei nondriya yumwa totohun namandran huya mawen

¹² Mandroulang para lang sih, huro tali Petaniy huyau pe Yesu ihingorowe yiy imundrui.

¹³ Pe inime kei pik* hakou ara iho mawen hape, pe yowin iramburuiy. Pwen pe iya pakeh, ipa ndre mbuwan iho pwoyen, hapeko iya pe inimei tehe kei aro kinippwai pwi. Hitun yowin opu; paratesah, nowen para kippwai, ara mapu.

¹⁴ Pwen Yesu ipwai iya kili kei ara, ipa, “Kiro matne mahapo kiya, ndramat hamou andre kinyan sangim paiwe pwi.” Pe ndramiran hu huhilingi nongan ipwai ara.

¹⁵ Pwen Yesu iyasura ndramiran hu huyarayah huya Yerusalem. Pe Yesu isong iya nondriya kowa yumwa totohun namandran, pe iro rasses hu ndramat mepo huropo pehei pe huro sousou memelit iya aliy. Pe itipiyani hu keyau tahu ndramat huro sulye sombule pat, pe itipiyani pwapwai tahu ndramat huro sousou pai tahu.

¹⁶ Pe ipwayi hu ipa nonombun para hu mbuna kakun melit para sousou kohorokai kaya kasa nondriya kowa yumwa totohun namandran.

¹⁷ Pwen ipwahanou hu, pe ipa, “Nongna Ngindrai mepo hu kantatuluwiy, ara pwayan ipa toro, ndre?

Ngindrai ipa, ‘Suwe, ara andre kapohowei tehe seu para katohun ta hu ndramat masih para kol pwan masih, para hu katohun kisa kili yo.’

Hapeko wawu kanmbusiy kintayah ndrohona kokohon tahu ndramat para pahana.”

¹⁸ Pe hu pris huhohin ta hu pris masih iyasura hu ndramat para hinuwani nongan para pwanou, ara huhilingi nongan ariyo pe huro ten

---

* **11:13:** Eng: fig

lohongai para katingundru Yesu kimat. Hunohowani yiy, paratesah, hunimeitehe hu ndramat soyon huteleh mwomwan iya nongan iro tiyaniy.

¹⁹ Pwen kol ipiyah pe Yesu iyasura ndramiran hu hutali Yerusalem.

Kei pik hakou imang

²⁰ Pwen iya ndroulang para aliy, huro tokai sai huya, pe hunimeitehe kei pik mepo Yesu iten anan ara, ara kinimang pwen te wiyin iya, ipoo ita ngondron.

²¹ Pe Pita ilohongani sehe melit Yesu kinmbusiy, pwen ipwai iya kili Yesu, ipa, “Ndramat Para Hinonou, animei! Kei pik mepo aten anan ara kinimang masih.”

²² Pwen Yesu isomwi hu, pe ipa, “Lohonge ta wawu kipwotisingi Ngindrai.

²³ Upwai ndrokonan isa kili wawu, kapa hamou kipwai kiya ta pahayi ita para kiret kisa paingan pe kikohis kiya ndras, pe kapa kinhindrundru pwi, hapeko lohongan kipwotisingiy tehe andre kirayah, pwen sehe melit ipwai, ara andre kirayah mannan kili yiy tehe ipwai.

²⁴ Pwen pe upwai isa kili wawu, melit masih mepo wawu sok iya totohun, ara lohonga wawu kipwotisingiy tehe akanwiriyy pwen, pe andre kirayah mannan kisa kili wawu.

²⁵⁻²⁶ Pwen kapa wawu koro tine pe akatohun, pe akalohongani sehe melit mwomwan mepo hiyeh kinmbusiy kinsa kili wawu, ara akatali mwomwan tan; pwen pe tama wawu iyera kol

paingan yang, ara andre kitali mwomwan ta wawu yi.”†

Husok Yesu tehe hiyeh iyki pwoke nopwaran iya kili yiy

²⁷ Pwen humui husarayah husa Yerusalem paiwe, pe Yesu iya ihorokai nondriya kowa yumwa totohun namandran. Pe hu pris huhohin ta hu pris masih, iyasura hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, pe hu yapane kol, ara hu masih huya kili yiy.

²⁸ Pe husok yiy, hupa, “Wou awiri pwoke nopwaran ara, iyau aleheh? Pe hiyeh iyki pwoke nopwaran ara, isa kili wou para ambusi melit aro?”

²⁹ Pe Yesu isomwi hu, ipa, “Yo nakusike wawu kiya soksoh sahin. Pe kapa akasomwi yo, pwen andre kupwai kisa kili wawu, hape aleheh uwiri pwoke nopwaran aro iyau aliy, pe urupo mbusi hu melit aro.

³⁰ Akapwai kisa kili yo na: Yohanes ngara kisumuluwani hu ndramat, pe wawu pa ndre kultuw para paptais ta Yohanes ara, ara iyau kol paingan yang, ndre iyau kili ndramat opu?”

³¹ Pe huro panguluwaniy mwalingahu ko, huro pa, “Kapa tukapa, ‘Iyau kol paingan yang,’ pwen andre kisok, kipa, ‘Pwen tehen tapeh pe lohonga wawu kinpwotisingi nongnan pwi?’

---

† **11:25-26:** Pe hu ndramat hayah para ratuluwi nongan para koluw kinna, hu ratuluwi nongan sahin iya sura 11:25 pe irayah tehe 11:26, pe ipa toro: “Hapeko kapa wawu kantali mwomwan ta hamou pwi, pwen tama wawu iyera kol paingan yang, ara andre kintali mwomwan ta wawu pwi.” (Anime Mattiu 6:14-15)

³² Hapeko mbuna tukapa, ‘Iyau kili hu ndramat opu’—ara konan.’” (Hupwai tehen toro, paratesah, hunoh tahu ndramat masih, ara hunimei tehe Yohanes, ara yiy poropet hamou ndrokonan.)

³³ Pwen pe husomwi Yesu, hupa, “Yowu tana yowu pwi.”

Pe Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Pwen pe yo andre kunpwai kinsa kili wawu pwi yi, iyau hape aleheh uwiri pwoke nopwaran pe urupo mbusi hu melit aro.”

12

Nongan pwandritiye tahu ndramat mwomwan para poya mbulen iya pinge wain

¹ Pwen Yesu iwong imu iya nongan pwandritiye iya kili hu, ipa toro: “Ndramat hamou ihisi piyang hambut para wain, pe irahakowan. Pe yiy ipaltani kupwiy sih para haliya mbuwa wain, pe isoye keyeu sih niwen para hu ndramat keyen aliy para kamemerani piyang. Pwen iyki piyang aro iro kili hu ndramat hayah, para hu koro nimnim pe kapo mbulen kiya aliy. Pe yiy ara iyau iya kol hakol mwanan iya.

² Pe irahihini lang para rihiya mbuwa mwisi wain aro, pwen ipwandrisa ndramiran hamou para poya mbulyan. Ipwai iya kili yiy para kiya pe kipo mbuwa wain hayah iro kili hu ndramat, mepo ipwai iya kili hu para hu koro nimnim kaliy.

³ Hapeko hu ndramat huropo mbulen iya piyang ara hambultuwe tahatini yiy, hurayi yiy

iya mwomwan, pe hupwandrisa yiy iyau o mwai-hei.

⁴ Pwen ndramira piyang ara ipwandrisa ndramiran hamou iya paiwe, pwen hutaluwe payan, hurandroyani yiy, pe hupwasimiri yiy.

⁵ Pe ipwandrisa ndramiran hamou iya paiwe yi, pe hutingundrun. Iyamulan, ipwandrisa hu soyon iya huya paiwe yi, pe hayah tahu hurayi hu, pe hayah tahu hutingundruhu humat.

⁶ Pwen hamou opu iro ndron para kipwandrisa yiy, ara norun imwonen mepo ndriyan imbuluhi yiy. Pwen iyamulan masih ipwandrisa norun, pe ilohonganiy, ipa, 'Andre hu karanuhuyani noru.'

⁷ Hapeko hu ndramat para mbulya piyang ara huro wong mwalingahu, hupa, 'Iye ara norun, soiwi taman; pe yiy andre kiwiri hu meltan masih. Kiya, tukatingundrun, pe tukawiri menmena taman masih kiya mbukenan worou.'

⁸ Pwen pe huwiri yiy pe husoyau iyatan iya ngawan piyang, pe hutingundrun imat."

⁹ Pwen Pe Yesu isike hu, ipa, "Mbukena piyang andre kisa pe kitingundru hu ndramat huropo mbulen iya piyang ara pe hu kamat. Pe andre kiwiri pinggen pe kiykiy kiyata hu ndramat hayah para hu koro nimmim kaliy.

¹⁰ Wawu kannime nongna Ngindrai sahin ara, ndre pwi? Nongan ara, ipa toro:

'Pat mepo yihu ndramat para puliya seu hulo-waniy,
ara kintayah pat para sotuna seu.

¹¹ Yapan kinmbusi melit aro kintayah,
pe ara mwayih iya, iya mara tou.' "

¹² Pe hu pris huhohin ta hu pris masih kene, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwanou, pe hu yapane kol, ara huro ten sai para hu kambultuwe tahatini yiy, paratesah, huyirowei tehe Yesu iro wong nongan pwandritiye ara, ara iyingani hu imwonen. Hapeko hunohowani hu iya mbulmara hu yau, pwen pe hutali Yesu pe huyau.

Andre kayak takis kiya kili Sisar, ndre pwi?

¹³ Porosih aro hu pohon para Yutah hu pwan-drisa hu Parisiy hayah pe hu ndramat hayah para kili Herot, para hu kaya kili Yesu pe hu kapakarawani yiy, pe hu karatuni yiy kiya nongnan.

¹⁴ Pwen huyarayah huya kili yiy, pe hupa, “Ndramat Para Hinonou, yowu pahasaniy tehe wou ndramat para nongan ndrokonan. Pe wou anhoyos kinna nima hamou pwi, paratesah, wou anoho hire hu ndramat pwi. Pe wou ngara ahanuwani kultuwayi Ngindrai masih ndrokonan opu. Kiya; alohonganiy tapeh? Hiyan para yowu kayak takis kiya kili Sisar, ndre pwi?”

¹⁵ Tehen tapeh, yowu kayak ndre konan?”

Hapeko Yesu ara kinpahasaniy tehe yihu ara ndramat para pwanrandraman. Pwen isok hu, ipa, “Paratapeh wawu pakaratuni yo? Akawiri sombule pat hambut kisa pe kunimei na.”

¹⁶ Pwen huwiri sombule pat hambut iya kili Yesu, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Kiya, iye, ara sumwoiwa hiyeh pe ngala hiyeh iripo aliy?”

Pe husomwi yiy, hupa, “Ata Sisar.”

¹⁷ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Kiya, akaiki sehe melit ata Sisar kiya kili Sisar, pe ata Ngindrai kiya kili Ngindrai.”

Pwen pe yihu hilingiy isomwi hu, pe lohongahu indrap iyatan.

Hu Satyusiy pakapwainganiy tehe hu ndramat humat, ara andre kantine paiwe pwi

¹⁸ Pwen hu Satyusiy hayah husa kili Yesu. Yihu Satyusiy ara, ngara hu kapa tehe ndramat kanmat ara kanlahiy para hu kantine paiwe pwi.

¹⁹ Pwen yihu pwai iya kili Yesu, hupa, “Ndramat Para Hinonou, Mose kintatuluwi nongan sahin kinsa kili yorou toro: kapa ndramat hamou kimat pe nambuyun kihou pe norun pwi, pwen nalin andre kiwiri pihinau tan pe kipo mbunah kiya soiwi gala nalin.

²⁰ Hu ndramat manandrtimou hu nalihu huyen. Yiy ndrohan, ara iwiri pihin hamou iya nambuyun, pe norun pwi, pe imat.

²¹ Pwen parahara ndrohan iwiri pihinau ta nalin, hapeko imat pe norun pwi yi. Pe parahara hilu iho mulan tehen aliy yi.

²² Pwen tehen tora ko hu manandrtimou kene, ara huwiri pihin hamou opu, hapeko hu masih noruhu pwi pe humat topwei. Pe iyamulan masih pihin ara, ara imat i.

²³ Pwen kiro mwonen lang para hu ndramat kasa tine paiwe, pe hu masih kasa tine, pwen pihin ara andre kirayah nambuyu hiyeh ndrokonan? Animei! Yiy nambuyu hu manandrtimou kene!”

24 Pwen Yesu ipwai imui iya kili hu, ipa, “Akanime! wawu kanpwotisi nongan, paratesah, wawu kanpahasani hu Nongna Ngindrai pe pwoke ta Ngindrai pwi.

25 Pe kamulan hu ndramat masih kanmat andre hu kasa tine paiwe, yihu andre kanyesou pwi, pe andre hu kansokombut yesou pwi yi, hapeko andre hu koro ko tehe hu angelou tora kol paingan yang.

26 Hapeko iya lohonge para kamat pe katine, wawu kannime nongan mepo Mose kinratuluwiy pwi, ndre? Akalohongani titiye para kei hakou mwan iyat aliy, ara Ngindrai ipwai iya kili Mose, ipa, ‘Yo urupo Ngindrai ta Apraham, pe urupo Ngindrai ta Yisak, pe urupo Ngindrai ta Yakop.’*

27 Akanime! Yiy ara Ngindrai tahu ndramat mepo hu kanmat, ara pwi. Hapeko yiy ara Ngindrai tahu ndramat hutopo mwalen, tehe Apraham, Yisak pe Yakop. Wawu kanpwotisi nongan.”

Sehe nongan para pwahanou ara ihohin masih

28 Pwen ndramat hamou para hinuwani nongan para pwahanou isa kili hu, pe ihilingi hu Satyusiy huro takekei mwalingahu. Ihilingi Yesu isomwi hu hiyan masih, pwen pe isike Yesu, ipa, “Sehe nongan para pwahanou ihohin masih iya nongna Ngindrai masih?”

29 Pe Yesu isomwiy, ipa, “Andre karanuhuyani nongnan para pwahanou iye, ‘Wawu Yisrayel, akahilingiy! Yapan Ngindrai torou, yiy hamou opu, ara Yapan.

---

* 12:26: Rakuhuye (Exodus) 3:6

³⁰ Pe ndriyam kimbuluhi Yapan Ngindrai atam kiyau ndriyam masih, mwoiwam masih, lohongam masih pe pwoke tam masih.’

³¹ Pe nongan para pwahanou luhin para aliy, ara iye, ‘Ndriyam kimbuluhi hiyeh para pakeh kili wou, tehe ndriyam ngara kimbuluhi wou mbukenam.’ Nongan para pwahanou sahin namandran, ara kinho ramwaitini nongan para pwahanou malhin iye pwi.”

³² Pwen ndramat para hinuwani nongan para pwahanou ipwai iya kili Yesu, ipa, “Nongnam ara imwonen masih. Ngindrai ara yiy hamou opu, pe hamou tehe yiy pwi yi.

³³ Pe tukambuluhi Ngindrai kiyau ndriyarou masih, lohongarou masih, pe pwoke torou masih; pe ndriyarou ngara kimbuluhi hu hiyeh para pakeh kiltou tehe ndriya worou ngara kimbuluhi worou mbukenarou—kapa tukaranuhuyani pwahanou malhin iye, ara iramwaitini yukyuk masih worou ngara katimwi hu, pe worou ngara katohun kiya aliy.”

³⁴ Pwen Yesu inimei tehe lohonga ndramat ara, ara waison masih. Pwen isomwi yiy, ipa, “Wou ara anto mwanan kili kolo King Ngindrai pwi.” Pwen hu ndramat masih yihu hindrundru para kasike yiy kiya hu soksok.

Kristus, ara yiy noru Tepit?

³⁵ Pwen Yesu iro hinuwani hu ndramat nondriya kowa yumwa totohun namandran. Pwen yiy ipwai, ipa, “Tehe tapeh pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou hupa Kristus ara noru Tepit?

³⁶ Mwoiwan Haiyan iyki lohongai iya kili Tepit pe yiy mbukenan ipwai, ipa,

‘Yapan ipwai iya kili Yapan to, ipa,

“Asampwan kapwen te nimo mot,

kipoo kuiki hu hiyeh huhingasi wou,

ara hu kaya pahandra ndrikam.” ’

³⁷ Pwen pe kapa Tepit mbukenan kiyoh yiy ‘Yapan,’ pwen tehen tapeh ilahiy kiya norun?” Pe hu ndramat soyon iya huro ara, ara huhilingi yiy pe hupwes.

Hu ndramat soyon iya huhilingi nongna Yesu pe hupwes.

³⁸ Yesu iro hinuwani hu pe ipwai iya kili hu, ipa, “Mara wawu kiro ta hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou. Yihu namiliy para hu kohorokai kiyapolo koyau niwen kiro koliuliu pwan, pe hunamiliy para hu ndramat karawulohani hu koro hu ndroho pehei.

³⁹ Tehen aliy opu hu ngara kanamiliy para hu kampwan ndrohonoku mipwan hiyan nondriya hu yumwa mbulere, pe pwapwai hiyan hu ndramat ngara hu kahaiyaniy ita nondriya lang para yon.

⁴⁰ Wawu ngara kapakaiwani hu menmena hu pihinau topwei. Pe ngara wawu kawaiyani totohun kiro mbulmara hu ndramat. Pwen pe wawu andre kawiri koran namandran iya.”

Pihinau hamou iyaiki yukyuk tan

⁴¹ Pwen Yesu iya pe impwan nondriya yumwa totohun namandran pakeh kokou para sombule pat, pe iro nime hu ndramat huro yuk sombule

pat iya nondriyan. Pe hu ndramat soyon menmena hu soyon iya, ara huro yuk singayai soyon iya nondriya kokou.

⁴² Pwen pihinau hamou menmenan pwi masih, ara isa pe iwiri sombule pat malmbut mbuskau, irayah tehe sombule pat hambut, pe iyaikiy iya nondriya kokou.

⁴³ Pwen Yesu iyoh ndramiran hu husa kili yiy pe ipwai iya kili hu, ipa, “Yo upwai ndrokonan isa kili wawu, tehe pihinau menmenan pwi ara, ara iyki sombule pat iya nondriya kokou ara, ara iho hin iya, iya kili hu ndramat masih.

⁴⁴ Hu ndramat masih, ara huiki tahape-tahape iya menmena hu soyon pe husaikiy tehe yukyuk. Hapeko pihinau aro, konan menmenan pwi masih, sohoyan hape imin, ara iykiy topwei.”

13

Hu kaipisa melit andre karayah para kapwain-ganiy tehe lang para kol pwan nakiyahapwen

¹ Iro mwonen Yesu itali yumwa totohun namandran pe isa mawen, ndramiran hamou ipwai iya kili yiy, ipa, “Ndramat Para Hionou! Animei! Hu pat namandra-namandran iya! Pe hu wum nonowan iya!”

² Pwen Yesu isomwi yiy, ipa toro: “Anime hu seu namandran masih, ndre? Andre hu ndramat hayah hu kasa, pe hu kataluwe hu pat namandran ara, pe andre pat sih andre kinye ndron ndrita sih pwi; andre hu katipiyaniy masih kiya pwan, pe kamasumbuwe topwei.”

³ Pwen Yesu iyampwan iya Ngondron para hu Holip, pe maran iya haroh pe inime yumwa totohun namandran. Pwen pe Pita, Yamis, Yohanes, pe Antruw, ara huya kili yiy nokulaniy, pe husok yiy nokule ko, hupa:

⁴ “Apwai kisa kili yowu, sehe lang ndrokongan andre hu memelit masih mepo anpwai ara andre karayah? Pe sehe kaipisa melit ndrokongan andre kisa kimu, pe kipwainganiy tehe hu melit ara, ara pakeh hu nakarayah?”

⁵ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Mara wawu kiro, matisan ndramat hamou kipakarawani wawu.

⁶ Hu ndramat soyon andre hu kasa kiya ngolo, pe hu kapa ‘Yo ko ara ndramat ara.’ Pe andre hu kapakarawani hu ndramat soyon.

⁷ Pe kapa kamulan wawu kahalong nola hu pahun, pe hu nguluwa pahun koropo kasa, nere wawu mbuna kihilim. Hu melit tehen tora andre hu karayah, hapeko lenge kol pwan nakiyahapwen, ara mapu.

⁸ Hu ndramira kol namandran masih hayah, andre kapo pahun kiya kili hu ndramira kol namandran masih hayah i; pe hu ndramira kolo king para hu kol hayah andre kapo pahun kaya kili hu ndramira kolo king para hu kol hayah i. Pe hu nunuw andre karayah kili hu kol hayah, pe hu mundruwai namandran andre karayah i. Hu melit masih aro, ara andre karayah kimu, tehe pihin hamou ihingotou para nakimwalahiy.

⁹ Kiro nondriya lang ara, ara akoro hinehes. Andre hu karatuni wawu pe hu kaiki wawu kaya nongan koro mbulmara hu pohon para kol. Pe

andre hu kamwiriyani wawu kiro yumwa mbul-tere tahu Yuta , pe hu kaiki wawu kiya mbulmara hu pohon para hu kol namandran iya, pe hu king, paratesah, wawu pwotisingi yo. Pe tunan yo ko, pwen andre wawu katiyani tiyeyo kiya kili hu.

¹⁰ Pe nongan hiyan ta Ngindrai, ara andre hu kapohwei pe kisilihi kol pwan masih namu.

¹¹ Kapa hu kambultuwe wawu pe kawiri wawu kiya nongan, lohonga wawu mbuna kimwa kiya sehe nongan para wawu nakapwai. Kirahihini lang ara imwonen, sehe nongan Ngindrai kiykiy kisa kili wawu, ara wawu kapohwei. Paratesah, nongan wawu nakapwai, ara nongna wawu pwi, hapeko Mwoiwan Haiyan andre kiyki nongan kisa kili wawu para akapwai.

¹² Pe hilu ndramat malmou hilu nali hilu, ara andre hamou kiratuni hamou para hu ndramat katingundrun kimat. Pe tama mbunah, ara andre kimbusiy tehen aliy kiya kili norun i. Hu mbunah andre hu karasingat ana tamahu pe tinahu, para hu ndramat katingundru hilu kamat.

¹³ Pe tunan yo kopu, pwen andre hu ndramat masih kahangasi wawu. Hapeko sehe ndramat kiro tine pwokeyan, kipoo lang kiya pwomwiri, ara andre Ngindrai kisopwat yiy.

Hu memelit hayah mwomwan i andre karayah

¹⁴ Pe kiro lang ara ko, melit pwalan masih mepo andre kipwalngani* yumwa totohun namandran, ara andre kisa pe kiro tine hapeleheh mepo nonombun para kiro aliy (hiyeh kinime nongan

---

* **13:14:** Teniyel 9:27; 11:31; 12:11

ara, ara lohongan kileu).† Pwen pe wawu para kol namandran hape Yutiya ara wawu kawop kaya hu ngondron.

15 Pe sehe ndramat mepo kiro payandroha seu, ara mbuna kilai kiya pwan pe kisong kiya nondriya seu para kiya wiri melit kiya ngawan.

16 Pe sehe ndramat mepo kiro pinggen lang ara, ara mbuna kimui para kiyapo koiwen.

17 Toimwa hu pihin mepo mapundriyahu, pe hu hiyeh huhusuwe noruhu malaman, ara andre hu kaiki koisariy kiho nondriyahu lang ara.

18 Akatohun tehe melit masih ara mbuna kisarayah kiro mwonen lenge nowou.

19 Nondriya lang ara, nopwaran namandran iya andre kirayah. Pe nopwaran ara, ara andre kinhisoule tehe hu nopwaran masih mepo kantayah pwen—iro ndroiya lang Ngindraimangsani melit masih kene isarayah, isa manne mahapo—ara pwi. Pe nopwaran tehen tora andre kintayah paiwe pwi yi.

20 Kapa Yapan kinsondriti hu lang para hu nopwaran ara kinna mulai pwi, ara andre kinlahi hamou ndramat kiyen pwi. Hapeko ilohongani hu mepo kinpirani hu pe kintakinimahu pwen, pwen pe imbusi nowen ara iya mulai.

21 Pe kiro mwonen lang ara, kapa ndramat hamou kipwai kisa kili wawu, kipa, 'Akanime! Iye ara Kristus,' ndre 'Akanime! Yoro, ara Kristus,' pwen lohonga wawu mbuna kipwotisingi nongnan.

22 Paratesah, hu Kristus pwasoyou, pe hu poropet pwasoyou, ara andre hu karayah; pe

† 13:14: Anime Taniyel 9:27; 11:31; 12:11

andre hu kambusi hu kaipisa pwoke pe ndraikiya pwoke tahu, para hu kapakarawani hu mepo Ngindrai kintakinimahu—kapa ilahiy para hu kambusiy tehen aliy.

²³ Pwen pe mara wawu koro hinehes. Yo kunpwai mamu kinsa kili wawu, tehe melit masih ara, andre kasarayah kamulan.

Kamulan Noru Ndramat andre kimui kisa

²⁴ Kiyamulan para nopwaran namandran ara, 'mwandrai andre kilokuh,

²⁵ pe walah andre kiniyki nganan pwi, pe hu piriya andre kayos kayau yang kasa pwan, pe hu pwoke para yang, ara andre hu kamemeyeu.'‡

²⁶ Pwen kiro mwonen lang ara, hu ndramat andre kanime Noru Ndramat kituh komkom kisa kol pwan, kiyapolo pwoke pe nonowa nganan namandran.

²⁷ Pwen andre Ngindrai kipwandrisa hu angelou tan hu kaya, pe andre hu karawurani hu mepo kintakinimahu atan, hu kayau hu mbusungo kol pwan mahaasai, kiro haroh para kol pwan kiyandrek kiya haroh para kol paingan.

Wawu kapo lohongai kiyau kei pik

²⁸ Akapo lohongai kiyau nongan pwandritiye para kei pik toro: Kiro mwonen hu ndrاندran kituhuruh pe kiyki kaimbuwehu, ara akapahasaniy, tehe lang para mwandrai nakising, ara kinsa pakeh.

---

‡ 13:25: Yisayah (Isaiah) 13:10; 34:4

²⁹ Tehen tora ko, kapa akanime hu melit aro koro tayah, ara akapahasaniy tehe Noru Ndramat, ara kinsa pakeh, pe ita poho karam.

³⁰ Upwai ndrokonan isa kili wawu, hu ndraye hasap para mahapo aro, ara andre hu masih kanmat pwi, kipoo hu melit masih aro karayah topwei.

³¹ Kol paingan yang pe kol pwan, ara andre kihipwen, hapeko hu nongno, ara andre kanhipwen pwi.

Ndramat hamou kinpahasani sehe lang ndre sehe paramwandrai melit masih nakarayah, ara pwi

³² Hapeko ndramat hamou kinpahasani sehe lang ndre sehe paramwandrai hu melit aro kene nakarayah, ara pwi. Pe Norun pe hu angelou hutora kol paingan yang, ara hukowu yi. Taman hamou opu, ara ipahasaniy.

³³ Mara wawu kiro, pe akoro hinehes, paratesah, wawu kowu sehe lang hu melit aro andre karayah.

³⁴ Lohongai iye ara pakirayah tehe ndramat hamou pakitali suwen, pe kiyau kiya mwanan. Pe kiyki hu ndramat para poya mbulyan, ara para mara hu koro meltan. Pe kitaingani mbulen kiya kili hu hamou-hamou tahu, pe kipwandrandrahani hiyeh mepo kiro pohokaram para yiy kiro hinehes.

³⁵ Pwen tehen tora ko mara wawu kiro, paratesah, sehe lang ndrokonan mbukena seu nakisa kaliy, ara wawu kowu. Andre kisa kipiayah,

ndre ndrokolo ping, ndre tutut kirang, ndre ndroulang—ara tana wawu pwi.

³⁶ Matisan kisa kileh pe kinimei tehe wawu tora matin manau.

³⁷ Sehe nongan kunpwai kinsa kili wawu iye, ara ngara kutiyaniy tehen tora ko kiya kili hu ndramat masih: ‘Wawu koro hinehes!’ ”

14

Pihin hamou itilingi ndraikeyi iya paya Yesu iro Petaniy

¹ Lang malwoh iho ndron para kirahihini mbultere tahu Yisrayel para Pasopa, kiyapolo lang para hu kalohongani Yon Para Ndrinanohun Mepo Yis Aliy Pwi. Pe hu pris huhohin ta hu pris masih pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, ara huramburi nongan para hu kakorip kokohe para kambultuwe Yesu pe katingundrun kimat.

² Hapeko hupa, “Hapeko worou mbuna kambusiy kiro nondriya Yon, paratesah, kapa tukambusiy, matisan hu ndramat karambumbuwat.”

³ Pwen Yesu iro kol Petaniy, iro nondriya seu ta ndramat hamou mepo ngara hu kapohowe ngalan, Simon ndramat para Mwamwa Kawa. Pwen huroh huye ngilse keyau, pe pihin hamou isa isap pwisi ndraikeyi sih, ndraikeyi mangonohon layin iro nondriyan mepo kennen ara naman-dran iya. Ndraikeyi ara, ara hupohowei *nart*.* Pwen itumbuwe mara pwisi ndraikeyi ara, pe itilingi ndraikeyi iya paya Yesu.

---

* **14:3:** Eng: nard; TP: sanda i dia tumas

⁴ Pe hu ndramat hayah huro ara, hunimeï pe ndrinhau ilokuh. Pe huro panguluwanïy mwalingahu, huro pa, “Paratesah pe itilingi ndraikei mangonohon layin ara mwaihei opu?”

⁵ Kapa yiy kinpwalngani ndraikei mangonohon layin ara pwi, pwen hiyan para tukawiriy kiya pehei, pe andre yihu kasowanïy kiya sombule silwa matingat (300).† Pwen singayai ara, ara iya hiyan para tukatainganiy kiyata hu ndramat mepo hundroisiy.” Pwen pe hupomate pihin ara iya mwomwan.

⁶ Hapeko Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Akatali yiy kiro. Paratapeh pe wawu tora wong anan? Yiy ara imbusi kultuw hiyan isa kili yo.

⁷ Yihu ndramat mepo hundroisiy, ara andre hu koro polo wawu lang masih. Pe ita weleso ta wawu ko, sehe lang apakasopwat hu, akasopwat. Hapeko yo, ara andre kunto polo wawu waiye pwi.

⁸ Pihin ara imbusi sehe melit ilahiy para kimbusiy. Yiy itilingi ndraikei mangonohon ara, isa mondoro para kimwanïyani yo para toniyo.

⁹ Yo upwai ndrokonan isa kili wawu, hape aleheh nondriya kol pwan masih mepo hu kaya pe hu kapohowe nongan hiyan aro kiya aliy, pwen tesah pihin aro kinmbusiy, ara andre hu katiyani tiyeyan, pe kalohongani yiy.”

Yutas irandrangan para kiyki Yesu kiya nima hu pris huhohin ta hu pris masih

---

† **14:5:** Sombule silwa matingat (300) ara, irayah tehe kenne ndramat hamou ngara kiwiri nondriya hayou sih mwanye. Eng: 300 pieces of silver; or about a year’s wage for one person.

10 Pwen Yutas Yiskariyot, yiy hamou tahu Songui pe Lumou ara, ara iya kili hu pris huhohin ta hu pris masih, pe iya mburi lohongai para yiy kiratuni Yesu kiya nimahu.

11 Pe huhilingi nongna Yutas pe hupwes namandran iya; pe hurandrangan para hu kasowani yiy kiya singayai. Pwen yiy ara iro ten sehe sai hiyan, para kiratuni Yesu kiya nimahu.

Yesu inamnam iyapolo ndramiran hu iya lang para Pasopa

12 Pwen lang sih imu iya lenge Yon Para Ndrinanohun Mepo Yis Aliy Pwi, ara irayah. Lang ara ngara hu katingundru noru sipsip para Pasopa. Pwen hu ndramira Yesu husike yiy, hupa, “Hape aleheh welem iso para yowu kaya karamwaniyani anandrinai para aya pe ayan Pasopa kaliy?”

13 Pwen ipwandrisa hilu ndramiran malmou, pe ipa, “Walu kaya nondriya kol namandran pe ndramat hamou mepo ikuni kohoyonga ndran, ara andre kipohonani walu; pwen walu koho ndruwan.

14 Pwen sehe seu ndramat ara nakisong kaliy, pwen walu kasok ndramira seu ara, alkapa, ‘Ndramat Para Hinonou ipwai, ipa, “Ndrohonoku mbultere, ara ita hape aleheh, mepo andre kumnamnam kiyapolo ndramiro hu, kiro mwonen Lang para Pasopa?” ’

15 Pwen yiy andre kiyingani nondriya seu sahin, hongan namandran, hira nondriya seu paingan. Hu kanmwaniyani melit masih tehe

keyau pe pwapwai pwen ita mwoimwoi. Pwen alkamwaniyani menmena Pasopa kiro ariya.”

¹⁶ Pwen hilu ndramiran hilya nondriya kol namandran pe hilu nime memelit masih ara kinmwonen tehe Yesu kinpwai. Pwen pe hilu mwaniyani hu melit para Pasopa.

¹⁷ Pwen kol ipiyah, Yesu iyapolo hu Songui pe Lumou huya seu ara.

¹⁸ Pwen huya pe huyero ngilse keyau pe humi namnam, pe Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Upwai ndrokonan isa kili wawu, tehe hamou tawawu, mepo impo namnam sura yo mahapo, ara andre kiratuni yo kiya nima hu ndramat para hingasi yo.”

¹⁹ Ndrامiran hu ara huhilingi nongan aro pe ndriyahu ara ipworu. Pe hamou-hamou tahu husok yiy, hupa, “Andre yo, ndre?”

²⁰ Pwen pe ipa, “Yiy ara hamou tawawu Songui pe Lumou mepo iripo taimani ndrَinanohun iya nondriya pwelekei sura yo.

²¹ Noru Ndrامat, ara andre kiyau ndr_uwa nongan tehe pwayan kinpwai pe kintiyani tiyeyan. Hapeko toimwa sehe ndrامat mepo andre kiratuni Noru Ndrامat! Iya hiyan masih iyata ndrامat ara, kapa tinan kinmwalahiy kinna tan pwi.”

Yesu iyki ndrَinanohun pe wain iya kili ndrامiran hu

²² Iro mwonen huro namnam, pe Yesu iwiri ndrَinanohun, itoholiy pe iramburingiy. Pwen iykiy iya kili hu, pe ipwai, ipa, “Akawiriy; iye ara nombuwe.”

²³ Pwen iwiri pweniu wain sih, pe irawuloh iya kili Ngindrai, pe iykiy iya kili hu. Pe hu masih ara huyin yaliy.

²⁴ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Iye ara ndr-eye para tapaniu, mepo utilingiy para kisopwat hu ndramat soyon.

²⁵ Upwai ndrokonan isa kili wawu, yo andre kunyin ndrunu mbuwa wain aro paiwe pwi, kipoo kiya lang para kuyin kiya nimnim howen kiro mwonen yo kuya nondriya kolo King Ngindrai.”

²⁶ Pe hupowaliy sahin ihipwen, pwen huyau huya Ngondron para hu Holip.

Yesu iranonoye tehe Pita andre kitiyaniy tehe ikowu ta Yesu

²⁷ Pe Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu masih andre katali yo topwei. Pwayan hu kantatuluwiy, ara ipa toro:

‘Andre kutingundru ndramat para pwokereya hu sipsip,
pe andre hu sipsip, ara hu kamasumbuwe topwei.’

²⁸ Hapeko kamulan kutine, ara andre kuro mu kili wawu kuya Kaliliyy.”

²⁹ Pwen Pita ipwai iya kili yiy, ipa, “Konan, kapa hu masih kunhindrundru, hapeko yo, ara pwi.”

³⁰ Pwen Yesu ipwai iya kili yiy, ipa, “Upwai ndrokonan isa kili wou, tehe nepo kiping, pe tutut kintang maporolusap mapu, andre apwai maporotisap tehe akowu to.”

³¹ Hapeko Pita irakekei pwokeyan, ipa, “Konan kapa kumat kiyasura wou, hapeko andre kunpwai tehe ukowu tam, ara pwi yoh!” Pwen hu ndramira Yesu masih, ara hupwai iyawule tehen aliy.

Yesu iya tohun iya kol Ketsemani

³² Pwen huya pinge holip hape mepo ngalan Ketsemani. Pe Yesu ipwai iya kili ndramiran hu, ipa, “Akamin iye, pe yo nakuya tohun.”

³³ Pwen iwiri Pita, Yamis, pe Yohanes huya sura yiy. Pwen ihingorowe nopwaran mwomwan namandran iya, pe ndriyan, ara iroporu.

³⁴ Pwen Yesu ipwai iya kili hu, ipa, “Ndriyo ara iporu namandran iya pakeh tehe pakumat. Akoro iye, pe mara wawu kiro.”

³⁵ Pwen iya hangoh hapeko mendreheh, pe ihikuwani ngundrun pe itukuruhu iya ndrita pwan. Iro tohun pe isikei kapa hape meresai kihou para kihindrisani lang para nopwaran ara.

³⁶ Pe iro tohun, ipa, “O, Tomo! Alahiy para ambusi melit masih. Pwen pe awiri pweniu iripo kili yo aro kiya mawen. Hapeko mbuna kirayah kiya namiliwo pwokeyan; pwi yoh. Kirayah namiliwam pwokeyan.”

³⁷ Pwen imui iya kili ndramiran hu matimou pe inime hu huro matin. Pwen ipwai iya kili Pita, ipa, “Simon, wawu tora matin, ndre? Wawu lahiy para koro poyoi kiho nondriya paramwandrai sih o?”

38 Mara wawu kiro pe akatohun, pwen pe andre wawu kanyos kanna nondriya nohonou pwi. Weleso ita mwoiwa wawu, hapeko nombuwe wawu ara imbuei.”

39 Pwen iya mawen paiwe, pe iya tohun. Pe iro ndruwa totohun tan para mamu ko.

40 Pwen imui isa, pe inime hu kanmatin paiwe yi, paratesah, marahu, ara imwanunun. Pe hu kanpahasani sehe nongan para hu kapwai kiya kili yiy pwi.

41 Pwen imui porotoyoh, pe ipwai iya kili hu, ipa, “Wawu tora matin manau, pe tora ngoh, ndre? Hiyan; pwen ara. Lengen kinsarayah. Akanime! Noru Ndramat, ara yihu nakaratuni yiy kiya nimahu ndramat pakut tahu mwomwan.

42 Akatine, tukayau! Akanime! Ndramat nakiratuni yo, ara kinsa!”

Hu mbultuwe tahatini Yesu

43 Yesu iro wong manau o, indrou pwi ko Yutas, hamou tahu Songui pe Lumou, ara isarayah. Yiy iyapolo hu ndramat soyon iya husa iyasura hu semela pahun niwen pe hu parakei. Hu pris huhohin ta hu pris masih, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, pe hu yapane kol ara hupwandrisa hu.

44 Pe ndramat mepo nakiratuni yiy, ara kinpomwanye kinna kili hu kinna kaipisa melit handra toro: “Ndramat mepo nakurahungung kiya kili yiy, ara yiy ara kopu; akambultuwe tahatini yiy; mara wawu kiro tan, pe akaluwani yiy kiya.”

⁴⁵ Indrou pwi ko, Yutas isarayah pe iya mwonen iya kili Yesu, pe ipwai, ipa, “Ndramat Para Hinonou.” Pwen irahunghung iya kili yiy.

⁴⁶ Pwen hupwahatini yiy, pe humbultuwe tahatini yiy.

⁴⁷ Pwen humbultuwe tahatini Yesu, pe hamou iro tine ngilsen ara iwiri semela pahun niwen, pe isondriti ndrainga ndramat hamou para pwan-drendres ta pris ihohin ta hu pris masih kene, ara imut.

⁴⁸ Pwen Yesu isomwi hu pe ipwai iya kili hu, ipa, “Yo ngara kuya mu kili hu ndramat para kangas marapahun, pwen pe wawu sa iyapolo hu semela pahun niwen, pe hu parakei para kasa mbultuwe yo, ndre?”

⁴⁹ Lang masih ngara kuro sura wawu pe ngara kuhunuwani wawu kuro nondriya kalsuwa yumwa totohun namandran, hapeko wawu kansa mbultuwe tahatini yo pwi. Hapeko pwayan kinpwai ita nongna Ngindrai, ara andre kirayah mannan.”

⁵⁰ Pwen o, hu ndramira Yesu masih, ara hutali yiy pe huwop topwei.

Wihou hamou iwop

⁵¹ Iro mwonen lang ara, wihou hamou iye ndruwa Yesu, ara isumwa yiy iya koyau hamou pallen. Hu makundrayin humbultuwe yiy,

⁵² hapeko itali koyau tan, pe iwop mwaheh o iyau.

Huiki Yesu iya mbulmara hu ndramira Sanhetrin

⁵³ Pwen huluwani Yesu iya seu kili pris ihohin ta hu pris masih kene. Pe hu pris huhohin ta hu pris masih, hu yapane kol, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou ara hu masih kansa rawurehu pwen huro aliy.

⁵⁴ Pwen pe Pita iho ndruwa Yesu, hapeko iho ndron mwanan hape. Pe irikai ipoo iya nondriya kou para kalsuwa pris ihohin ta hu pris masih kene. Pwen irompwan sura hu makundrayin pe iro ling mwan.

⁵⁵ Pe hu pris huhohin ta hu pris masih, iyasura hu Sanhetrin masih tahu Yutah, ara huten hu ndramat hayah para hu katiyani kultuw mwomwan ta Yesu para kipwokeyani lohongai para hu katingundru Yesu kimat. Hapeko hukah ndrit.

⁵⁶ Pe hitun tahu, ara hurasusut nongan; hapeko titiye tahu, ara kinna wule handra ko pwi.

⁵⁷ Pe hayah tahu, ara hurasusut nongan pwa-soyou para kapwasimiri yiy kaliy. Pe hupwai, hupa toro:

⁵⁸ “Yowu hilingi yiy ipwai, ipa, ‘Andre kutumbuwe yumwa totohun namandran mepo hu ndramat hu kanpwiliy iya nimahu; pwen, nondriya lang maroyoh o, andre kupuli hawum paiwe, hapeko andre kunpuliy kinna nimo pwi.’ ”

⁵⁹ Hapeko nondriya titiye tahu aro imasumbuwe pe kinna wule handra ko pwi.

⁶⁰ Pwen pris ihohin ara itine iro mbulmarahu pe isok Yesu, ipa, “Wou andre asomwiy, ndre pwi? Aripo sehe titiye mepo hu ndramat aro topo ratuni wou iya aliy?”

⁶¹ Hapeko Yesu ihun o iro, pe kinsomwi hu kinna nongan sahin pwi.

Pwen pris ihohin ta hu pris masih kene isok yiy paiwe, ipa, “Wou ara Kristus, Noru Ngindrai Kamai Haiyan, ndre pwi?”

⁶² Pe Yesu isomwi yiy, ipa, “Yo ara; yo kopu. Pwen kamulan andre wawu kanime Noru Ndramat kimpwan kiyapwen te nima Ngindrai mot, mepo yiy Pwokeyan Masih. Pe andre akanime yiy kisa kiyapolo kokom para yang.”

⁶³ Pwen pris ihohin ta hu pris masih kene ara, indrohomiwiri koiwen, pe ipwai, ipa, “Paratesah, andre tukaten hu ndramat para kapwokeyani nongan i?”

⁶⁴ Wawu kanhilingiy tehe yiy kinpwasisiman ana Ngindrai. Pwen wawu lohonganiy tapeh?”

Pwen hu masih hupwai tisingiy tehe Yesu irakultuw mwomwan, pwen pe andre katingundrun kimat.

⁶⁵ Pwen hu hayah tahu, ara husokombunuhi yiy. Pe husumwa maran iya koyau pe huhukuwani mbutimahu, pe huro rayi yiy, pe hupwai iya kili yiy, hupa, “Kapa wou poropet hamou, pwen apwai!” Pwen hu makundrayin hayah ara huwiri yiy pe huhusili yiy.

Pita ipa ikowu ta Yesu

⁶⁶ Pita iro ndron nondriya kou, pe pihin hamou para poya mbulen ta pris ihohin ta hu pris masih kene, ara irikai isa

⁶⁷ Pwen maran iya pe inime Pita iro ling mwan. Pe ituluwani yiy pe ipwai iya kili yiy, ipa, “Wou ara, aro sura Yesu para Nasaret i.”

⁶⁸ Hapeko Pita ipwasarahani nongnan, ipa, “Yo ukowu pe kunpahasani sehe nongan ata wong iya

aliy, ara pwi.” Pwen iyau iya poho mara karam para kou.

⁶⁹ Pwen pihin para pwandrendres ara, inime yiy paiwe, pe ipwai iya kili hu hiyeh huro tine ngilsen, ipa, “Yiy ita, ara hamou tahu.”

⁷⁰ Hapeko ipa pwi paiwe yi.

Iyamulan hape, yihu hiyeh huro tine ngilsen hupwai iya kili Pita, hupa, “Ndrokonan, wou ara hamou tahu yi, paratesah, wou ara ndramira Kaliliyy.”

⁷¹ Pwen Pita iten anan pe irandrangan iya kili hu, ipa, “Upwai ndrokonan, ndramat mepo wawu tora wong anan, ara ukowu tan. Urandrangan tehe kapa kupwasoyou pwen Ngindrai andre kiten ano.”

⁷² Pwen indrou pwi pe tutut irang paiwe,‡ pe Pita ilohongani nongna Yesu kinpwai mamu kinna tan, ipa, “Tutut kintang maporolusap mapu, andre apwai maporotisap tehe akowu to.” Pwen Pita ilohonganiy pe irang turuwe yiy.

15

Huiki Yesu iro tine mbulmara Pailat

¹ Pwen, makohuping sahin opu, hu pris huhohin ta hu pris masih pe hu yapane kol, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, pe hu Sanhetrin masih, huya mbultere hu para hu karawurani lohongahu. Pwen huwasi Yesu, pe huluwi yiy iya mawen pe huyaiki yiy iya nima ndramat para tamwanye ngalan Pailat.

---

‡ **14:72:** Hu ndramat hupahas iya lohongai, ara hupa tutut irang porolusap.

² Pe Pailat isok Yesu, ipa, “Wou king tahu Yutah, ndre?”

Pe Yesu isomwiy, ipa, “Tehe anpwai ara.”

³ Pe hu pris huhohin ta hu pris masih hurasusut nongan soyon iya kili Yesu.

⁴ Pwen Pailat isok yiy porosih i, ipa, “Wou andre asomwi nongan sahin, ndre pwi? Anime hurasusut nongan soyon mwomwan isa ndritam!”

⁵ Hapeko Yesu kinsomwi nongan sahin pwi, pe Pailat ilohonge soyon.

⁶ Pwen irahihini lang para Yon para Pasopa, hayou sih tehe sih, Pailat ngara kitali ndramat hamou kiro kou kisa ngawan. Kapa hu ndramat masih kapohowe ngala sehe ndramat hunamilyi ita nondriya kou, pwen yiy ara ko, ara andre Pailat kitali yiy kisa ngawan.

⁷ Koluw hu kaniyki hu ndramat hayah kanna nondriya kou. Hu ndramat ara hutandroindroi pe hupo pahun iyasura hu yapane kol, pe hutingundru hu ndramat hayah humat. Pe ndramat hamou ngalan Parappas, ara yiy hamou tahu yi.

⁸ Pwen hu ndramat hayah husarayah husa kili Pailat, pe husike yiy para kimbusiy sehe lohongai ngara kimbusiy hayou sih tehe sih kiya kili hu.

⁹ Hapeko Pailat isomwi hu, pe ipa, “Wawu namiliy para kutali King ta wawu Yutah kisa kili wawu?”

¹⁰ Pailat ipahasaniy tehe hu pris huhohin ta hu pris masih, ara huiki Yesu iya niman, paratesah, huhingasi yiy.

¹¹ Hapeko hu pris huhohin ta hu pris masih, ara husuhuri hu ndramat huro wule para hu

kasok Pailat tehe mbuna kitali Yesu, hapeko kitali Parappas kisa ngawan kili hu.

¹² Pailat isok hu paiwe, ipa, “Pwen pe wawu namili yo para kumbusi tesah kata ndramat ita, mepo wawu pohowe yiy King tahu Yutah?”

¹³ Pe hupalngai anan, hupa, “Karapaingi yiy kiya kei tondrih!”

¹⁴ Hapeko Pailat iro pwai iya kili hu, ipa, “Paratesah? Yiy imbusi sehe kultuw mwomwan?”

Hapeko hupalngai namandran iya, hupa, “Karapaingi yiy kiya kei tondrih!”

¹⁵ Pwen pe Pailat irambumbuni hu para hu kapwes. Pwen itali Parappas iya ngawan kili hu, pe ipwai para hu ndram kamwiriyani Yesu, pe iyki yiy iya nimahu para hu karapaingi yiy kiya kei tondrih.

Hu ndram hupwasimiri Yesu

¹⁶ Pwen hu ndram para pahun huluwi yiy iya ngawan, pe huwiri Yesu iya nondriya kou para suwe kapman. Pwen huyoh hu ndram para pahun masih husa wule.

¹⁷ Pwen huwiri koyau anandritan hasai, pe husuluye Yesu iya aliy. Pe huwiri hu malkei maporon pe hurakayaniy tehe kasapai, pe huikiy iya payan.

¹⁸ Pwen huro palngai anan pe hupwasimiri yiy, hupa, “O japane yowu, wou king tahu Yutah!”

¹⁹ Pwen huti payan iya parah ken iho ken, pe husokombunuhi yiy. Pe hutumbuwe ngundruhu pe hutukuruhu iyatan.

²⁰ Hupwasimiri yiy ihipwen, pwen hutali koyau anandritan ara, isa mawen kili yiy, pe husuluye yiy iya koiwen mbukenan. Pwen husuluye yiy paiwe iya koiwen imwonen, pe huluwani yiy iya ngawan para hu kaya rapaingi yiy kiya kei tondrih.

Hurapaingi Yesu iya kei tondrih

²¹ Huropo huya pe hupohonani ndramat hamou ngalan Simon, ndramira Sairini. Yiy ara tama Aleksanter hilu Rupus. Yiy ipwen te kol ngawan iropo isa nakiya kol namandran. Pwen hu ndram para pahun ara hurakekeyani yiy para kikuni kei tondrih ta Yesu.

²² Pwen huwiri Yesu iya kol hakol ngalan Kolkota. Pe ndroiya ngala kol ara, ara “Ndroho Ndruiwi Paya NDRAMAT.”

²³ Pe hu pakahang Yesu wain mepo husuluyaniy iyasura marasin para kiyin, hapeko kinimwiw pwi yoh.

²⁴ Pwen hurapaingi yiy iya kei tondrih pe hutaingani koiwen tehe toro: hunonoyou satu para kipwaingani hiyeh tahu andre kiwiri menenan.

²⁵ Iho mandroulang, paramwandrai iro mandrosih, pwen hurapaingi yiy iya kei tondrih.

²⁶ Pe huratuluwi koran iho ndrita payan, ara ipa toro, “KING TAHU YUTAH.”

²⁷ Pe hurapaingi hilu ndramat malmou para pahana, ara hilya kei tondrih sura yiy. Huiki hamou iyapwen te niman mot pe hamou iyapwen te niman kamou.

²⁸ Pwen nongan mepo Ngindrai kinpwai koluw kinna, kinsarayah ndrokonan, ara ipa toro:

“Hundromwa yiy iyapolo hu ndramat para tandroindroi.”

²⁹ Pe hu ndramat huropo husayau, ara hupwasimiri yiy pe hupatumbuye payahu iyatan, pe huro pa “Weh! Wou mepo apa andre aloiwani yumwa totohun namandran, pe kiho nondriya lang maroyoh o, andre apuliy paiwe;

³⁰ kiya, asopwat wou mbukenam, pe asapwan kei tondrih.”

³¹ Pwen tehen aliy i hu pris huhohin ta hu pris masih, pe hu ndramat para hinuwani nongan para pwahanou, ara huye pwasimiri yiy mwalin-gahu, hupa, “Yiy kinsopwat hu hayah, hapeko kinlahiy para kisopwat yiy mbukenan pwi!

³² Kiya, ndramat para kisopwat hu ndramat hira, mepo ipa yiy King tahu Yisrayel, ara hiyan para mahapo ko kisapwan kei tondrih. Pwen andre yowu kanime yiy pe lohonga yowu kipwo-tisingi yiy.” Pe hilu malmou mepo hu rapaingi hilu iya kei tondrih hilho polo yiy, ara hiluro ndringani yiy.

Yesu imat

³³ Pwen iho ndrokolo lang pe paramwandrai iro songui pe luwoh, ara kol pwan masih ilokuh topwei, ipoo iya piyahon pe paramwandrai iya iho tehe maroyoh.

³⁴ Iho nondriya paramwandrai maroyoh, Yesu iwayeh pwokeyan iya, ipa toro: “Eloyi, Eloyi, lama sapaktani?” Ndroiyi nongna kolo hu, ara ipa toro: “Ngindrai to, Ngindrai to, paratapeh antali yo?”

³⁵ Pe hayah tahu mepo huro tine ngilsen, ara huhilingiy pwen, hupa, “Akahilingiy; ita yoh Eliyah, ndre?”

³⁶ Pwen hamou iro mwalingahu ingap iya, pe itaimani nanmam iya wain susuwen pe iwasiy iya kou sih, pe ihiriy iya kili Yesu para kiyin. Pwen pe ipwai, ipa, “Kiro tahandren tora. Tukoro pe kanimei na, matisan Eliyah kisa pe kitali yiy kisa pwan.”

³⁷ Pwen Yesu iwayeh pwokeyan paiwe, pe ngohan ihipwen pe imat.

³⁸ Iro mwonen paramwandrai ara, ndrhihiyap namandran iho ndrungak nondriya yumwa totohun namandran, ara ilen iya maltoh. Ilen iho paingan pe isandrek isa pwan.

³⁹ Pwen ndram mepo ihohin tahu ndram masangat mepo iro tine haroh ngilse Yesu, ara inime kaipisa kimat ta Yesu, pe ipa, “Ndrokonan masih! Ndramat aro, ara Noru Ngindrai Kamai.”

⁴⁰ Pe hu pihin hayah ara, huro ndron mwanan hape pe huro nimnim. Mwalinga hu pihin ara, ara Mariya para Maktala, Mariya mepo tina Yamis mbuskau pe Yoses, pe iyasura Salome.

⁴¹ Hu pihin ara, ngara hu koho ndruwa Yesu, pe ngara hu kasopwat yiy ma iro ndron Kaliliyy. Pe hu pihin soyon i, huro aliy ara, ara hu kantokai pwen huyapolo Yesu husa Yerusalem.

Yosep yapa Aramateya iyaiki nombuwe Yesu iya nondriya ngat sou

⁴² Pe kol iho piyah, pe ponokule para lang Sapat nakisarayah.

⁴³ Pwen Yosep para kol Arimateya isarayah. Yiy ara poh hamou hiyan tahu Yutah. Pe yiy ara hamou tahu hiyeh iro sohoni lenge King Ngindrai andre kisa. Pwen yiy ara ndriyan ipwokeyani yiy pe iya nime Pailat, pe isok yiy para kiwiri nombuwe Yesu.

⁴⁴ Pailat ara ilohonge soyon, pe ipa, “Yesu, ara kinimat, ndre?” Pwen iyoh iya kili pohon tahu ndram para para pahun, pe isike yiy para kipahasaniy tehe Yesu kinimat ndre mapu.

⁴⁵ Pwen ihilingi nongna pohon tahu ndram para pahun, pe isomwiy, pe ipa hiyan para nombuwe Yesu kiya kili Yosep.

⁴⁶ Pwen Yosep isowani koyau hamou pallen, pe itali nombuwe Yesu isa pwan, pe isumwa nombuwen iya koyau ara. Pe iwiri nombuwen pe iyaikiy iya ngat sih mepo hu kansoyei iro pat sou. Pwen itiriyani pat sih isingori poho mara ngat ara.

⁴⁷ Pe Mariya para Maktala pe Mariya tina Yoses, ara huro nime hapeleheh mepo huroni Yesu iya aliy.

16

Yesu itine paiwe

¹ Pwen lang para Sapat kinhipwen pe Mariya para Maktala, Mariya tina Yamis, pe Salome, huya sowani ndraikeyi pe melit hayah mangonohon layin, pe hu pakaya tumwiy kiya nombuwe Yesu.

² Makohuping o, para lang iho mu para sandre sih, hu pihin ara, huya ngat maparamwandrai iro sisiyaniy o.

³ Pwen huro wong mwalingahu, hupa, “Hiyeh ndrokonan andre kitiriyani pat kiltou kiya mawen poho mara ngat?”

⁴ Pwen huyarayah pe marahu pakitandras o, hunime pat ara, ara hu kantiriyaniy kinna mawen. Pe pat ara namandra-namandran iya.

⁵ Pe husong huya nondriya ngat, pe hunime wihou hamou, koiwen pallen pe niwen, ara imimpwan iyapwen te mot. Pwen pe hunoh turuwehu.

⁶ Hapeko wihou ara ipwai iya kili hu, ipa, “Mbuna akanoh turuwe wawu. Yo upahasaniy tehe wawu tora ten Yesu, ndramira Nasaret, hiyeh hu kantapaingi yiy kinna kei tondrih. Yiy kinto iye pwi. Yiy kintine. Akanime nokun huiki yiy iyen aliy, ara iye.

⁷ Pwen wawu kaya mahapo ko, pe akayapwai kaya kili ndramiran hu, pe Pita i, tehe Yesu andre kiro mu kili wawu kiya Kaliliyy. Pe wawu andre kaya nime yiy kaya aliy, tehe mamu kinpwai kinsa kili wawu.”

⁸ Pwen husong ngat husa ngawan, pe huwop huya mawen. Paratesah, hulelen pe lohongahu indrap. Pe hu kannese ndrainga hamou pwi, paratesah, hunoh.

⁹ *Yesu itine kimat makohuping o, iya lang sih imu para sandre sih. Pe yiy iyarayah imu kinna kili Mariya para Maktala mepo koluw kintapiyani payit manandrtimou iro ndritan iya mawen.

¹⁰ Pwen Mariya para Maktala ara, iya pe inese ndrainga hu mepo hu ngara koro sura Yesu, iro

---

* **16:9:** Nondriya hu puk Paipel hayah para koluw, Mak 9:9-20 ara kinto pwi.

mwonen huro nondriya yumwa merei pe huro rang.

¹¹ Iro mwonen ara, huhulong kili Mariya tehe Yesu kintine, pe kinnime yiy pwen. Hapeko ndriyahu kanpwotisingi nongnan pwi.

¹² Pe iyamulan hape, yiy ipiy pe iyarayah iya kili hilu ndramiran malmou hilu ro tokai nakatali kol namandran kaya ngawan.

¹³ Pwen hilya pe hilnese ndrainga hu ndramira Yesu masih, hapeko ndriyahu kanpwotisingi nongna hilu pwi yi.

¹⁴ Iyamulan para aliy, Yesu iyarayah iya kili ndramiran hu songui pe hamou huompwan hurakayani keyau para namnam. Pwen ipomate hu, paratesah, hu kanpwotisingi lohongahu pwi, pe payahu ara pwokeyan iya. Ipwai tehen toro, paratesah, ndriyahu kanpwotisingi nongnahu pwi, mepo hiyeh hunime yiy imu pe husa nese iya kili hu tehe kintine.

¹⁵ Pwen ipwai iya kili hu, ipa, “Akaya kene kol pwan masih, pe akapohowe nongan hiyan kiya kili hu masih kene mepo Ngindrai imangsaniy.

¹⁶ Hiyeh ndriyan kipwotisingi yo pe kiwiri pap-tais ara andre kiro hiyan. Hapeko hiyeh mepo ndriyan kinpwotisingi yo pwi, ara andre kikuni kora kultuwayin.

¹⁷ Pe hu ndraikiya pwoke to iye, ara andre kiro ndruga hiyeh hu kapwotisingi yo: kiya ngolo, andre hu karasses hu payit, pe andre hu kawong kiya nongna kol hakol-hakol.

¹⁸ Pe andre hu kasap mwat para taya ndramat, pe kapa hu kayin melit ngahan tunguyan, ara andre kinngahi hu pwi. Pe andre hu kaiki nimahu

kaya ndrita hu ndramat humwa, pe andre hu kangoh i.”

¹⁹ Pwen Yapan iwong iya kili hu ihipwen, pe Ngindrai isoli yiy iya kol paingan yang, pe iya impwan iyapwen te nima Ngindrai mot.

²⁰ Pwen ndramiran hu huya kol pwan masih, pe huya pohowe nongnan. Yapan iropo mbulen iyasurahu, pe iyki ndraikiya pwoke ara para kipwokeyani nongnahu.

Nongan Hiyan
Portions of the Holy Bible in the Nali Language of
Papua New Guinea
Buk Baibel long tokples Nali long Niugini

copyright © 2008, 2012, 2020 PNG Bible Translation Association

Language: Nali

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-03-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 15 May 2025 from source files dated 15 May 2025

1c7cf377-af27-5ad9-9abb-06ab9a468be4